

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR
FILOSOFI, LINGVISTIK OCH VETENSKAPSTEORI

”FÖR MIG ÄR VALET GJORT. JAG TROR PÅ FRAMÅTSKRIDANDET.”

Idéhistorisk analys av Clémence Royers olika förord till den franska översättningen av Darwins *Origin of Species*

Moa Karlsson

Examensarbete:	15 hp
Program:	Liberal Arts, kandidatprogram
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt 2015
Handledare:	Christine Quarfood
Examinator:	Filip Radovic

Abstract

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Liberal Arts, kandidatprogram
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt 2015
Handledare:	Christine Quarfood
Examinator:	Filip Radovic
Nyckelord:	socialdarwinism, översättning, förord, evolutionsteori, materialistisk monism, franska

---

Detta arbete syftar till att utforska intentionerna i den franska översättaren, filosofen och vetenskapskvinnan Clémence Royers förord till den franska översättningen av Darwins verk *Origin of Species*, som kom ut år 1862, 1866 respektive 1869. Uppsatsens frågeställningar gäller dels vilken argumentationsstil som används i förorden, och dels vilka förordets viktigaste innehållsliga intentioner är. Analysen genomförs genom närläsning av texterna och tre teoretiska perspektiv: Quentin Skinners idéhistoriska läsart, Gérard Genettes litteraturvetenskapliga diskussion kring det allografiska förordet samt filosofisk diskussion kring det filosofiska vara-bör-problemet. Slutsatsen är att Royer i förorden gör en ateistisk, positivistisk, monistisk och socialdarwinistisk tolkning av *Origin of Species*. Det framkommer också att Royer i förorden vill relativisera Darwins betydelse till förmån för evolutionsteoretikern Lamarck.

This work aims to investigate the intentions in the prefaces, written by the French translator, philosopher and scientist Clémence Royer, of the French translation of Darwin's *Origin of Species*, published in the 1862, 1866 and 1869 editions. What argumentative style is used and which are the most important thematic motives in these prefaces? The analysis is pursued with close reading, as well as with three theoretical perspectives: the historical reading of Quentin Skinner, Gérard Genette's literature discussion about the allographic preface and the philosophical is-ought-problem. Our conclusion is that Royer, in these prefaces pursuit an atheist, positivist, monist and social Darwinist interpretation of *Origin of Species*. Another conclusion is that Royer in these texts aims to relativize the importance of Darwin in favor of the evolution theorist Lamarck.

1	Inledning.....	2
1.1	Material, syfte och frågeställning	2
1.2	Avgränsningar	4
1.3	Språk och begrepp	4
1.4	Teoretiska och metodologiska perspektiv	5
1.5	Forskningsöversikt.....	7
1.6	Disposition.....	10
2	Bakgrund	10
2.1	Varför var Darwins teori så föga framgångsrik i Frankrike?	11
2.1.1	Frankrike – en politisk särpling i artonhundratalets Europa.....	12
2.1.2	Den interna debatten mellan positivisterna, spiritualisterna och materialistiska monisterna i Frankrike	12
2.1.3	Lamarck, Spencer och den franska socialdarwinismen	13
2.2	Clémence Royer	15
3	Analys.....	17
3.1	Summering av förordscorpuset.....	17
3.2	Argumentationsstilen.....	19
3.3	Royer – den allografiska förordsförfattaren	21
3.4	Innehållslig analys: De viktigaste intentionerna i Royers förord	23
3.4.1	Religionskritiken.....	23
3.4.2	Vetenskapsideal – sjuttonhundratalet, positivism och materialistisk monism.....	26
3.4.3	Den darwinistiska, lamarckistiska (och spencerianska?) Royer	29
3.4.4	Socialdarwinism och eugenik	32
4	Sammanfattning	36
	Litteraturlista	39
	Primärkällor	39
	Sekundärkällor.....	39

1 Inledning

Då jag under en termin studerade krigshistoria vid ett franskt universitet kom det verk som är till grund för denna uppsats, *De l'origine des espèces*, på tal.¹ Min föreläsare nämnde då den franska översättningen av Darwins *Origin of Species* som ett exempel på hur en översättare, här den franska filosofen och vetenskapskvinnan Clémence Royer (1830-1902), kan felöversätta och förvanska en originalspråksförfattares budskap.² ”Under Royers penna introducerades darwinismen alltför socialdarwinistiskt i Frankrike”, menade föreläsaren. Royer har därtill av andra historiker kallats för Frankrikes första socialdarwinist.³

Efter genomgången kurs i *Biologisk hierarki och evolution* under Liberal Arts-programmets tredje termin har jag bibehållit ett intresse för hur biologisk vetenskaplighet har förhållit, och förhåller, sig till filosofiska skolor och ideologier.⁴ En av de kvaliteter hos en student eller forskare, som Liberal Arts-programmet framhävt, är förmågan att tvärvetenskapligt och kritiskt kunna reflektera kring olika vetenskapliga discipliners yttre gränser, såväl som kring deras kärnor. Darwins evolutionsteori är intressant eftersom den givit, och än idag fortsätter att ge, upphov till olika oavhängiga tankeströmningar som rör sig i gränslanden mellan vetenskap och ideologi. Royer tillhör en av de artonhundratåltänkare som påstod sig följa Darwins läror, men som vid närmare undersökning inte var överens med den darwinistiska teorin på vissa viktiga punkter.

1.1 Material, syfte och frågeställning

Clémence Royers egenskrivna förord till de tre första utgåvorna av *De l'origine des espèces* var bidrag i den franska debatten om darwinism under 1860-talet. Royers förord uttrycker generellt sett hennes eget filosofiska program snarare än Darwins, trots att texterna på sätt och vis publicerades under den sistnämndes namn. Darwins eget förord är visserligen inkluderat och översatt i den franska översättningen, men det är dock placerat efter Royers personliga text.

I denna uppsats kommer Royers egenskrivna förords-corpus undersökas, med syftet att bidra till forskningen kring vilken intention som visas i dessa texter. Frågeställningen blir

---

¹Charles R. Darwin, *De l'origine des espèces ou des lois du progrès chez les êtres organisés* (översättning Clémence Royer, Paris : Guillaumin, först utkommen 1862)

²Charles Robert Darwin, *On the Origin of Species by means of natural selection, or the preservation of favoured races in the struggle for life* (London: Murray, först utkommen 1859)

³Jämför exempelvis Thord Silverbarks historiska verk om darwinismen, *Darwinismens historia: Idéer och diskussioner, 1859 till 2000-talet* (Lund: Sekel bokförlag, 2010) s. 56, och Linda Clarks historiska verk *Social Darwinism in France* (Alabama: The University of Alabama Press, 1984), s. 12, samt Claude Blanckaerts artikel *L'anthropologie au féminin: Clémence Royer (1830-1902)* (*Revue de Synthèse* (no. 105 (jan-mar 1982), s. 23-39.

⁴ Liberal Arts Kandidatprogram, Göteborgs universitet

således: vilka är de viktigaste formella och innehållsliga intentionerna i Royers förordscopus?

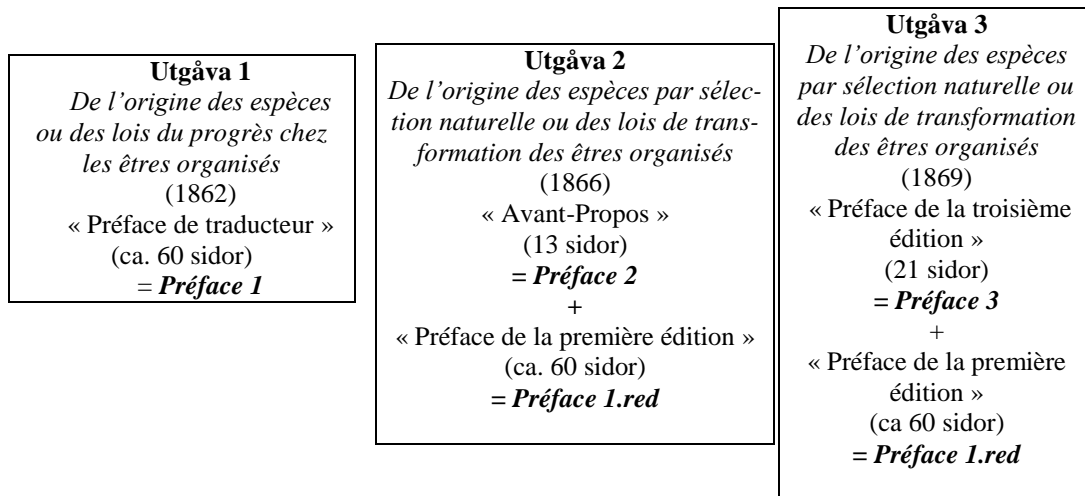

Bild 1. Schema över vilka royerska förord som återfinns i vilken utgåva.

De tre olika utgåvorna rymmer olika texter som är skrivna av Royer (se bild 1). För att enklare kunna skilja på texterna jag analyserar kallar jag dem följande:

- förordet till den första utgåvan (1862): **Préface 1** (eg. Préface du traducteur)
- förordet till den andra utgåvan (1866): **Préface 2** (eg. Avant-Propos)
- förordet till den tredje utgåvan (1869): **Préface 3** (eg. Préface de la troisième édition)

Royer återpublicerar *Préface 1* i både andra och tredje utgåvan av *De l'origine des espèces* – dock i redigerade former (se bild 1). Därför kommer jag ibland, för att kunna belysa dessa redigeringar, kalla de redigerade förorden **Préface 1.red** (eg. Préface de la première édition).

Jag kommer även att kort kommentera Darwins eget förord som översätts i *De l'origine des espèces*. I detta sammanhang är Darwins förord till endast den tredje utgåvan relevant (även om *Origin of Species* utkommit i fler än sex utgåvor) eftersom detta förord används i samtliga av Royers översättningar.⁵

Royers olika förord till *De l'origine des espèces* är av mer eller mindre omfattande längd jämfört med Darwins, som är sex sidor: *Préface 1* och *Préface 1.red* är dryga sextio sidor, *Préface 2* är tretton sidor och *Préface 3* är tjugo sidor.

De utgåvor jag fått tag på utgörs av inscannade böcker, och i den första utgåvan (1862) har två sidor inte scannats in. I min version av *Préface 1* saknas därmed två sidor, vilka jag dock har valt att rekonstruera utifrån den troligen snarlika texten i *Préface 1.red*.

⁵Charles Robert Darwin, *On the Origin of Species by means of natural selection, or the preservation of favoured races in the struggle for life* (London: Murray, tredje upplagan, 1861)

Det är från *Préface 1* som citatet som utgör titeln på denna uppsats kommer från.⁶

1.2 Avgränsningar

Min analys kommer endast att behandla Royers förord till *De l'origine des espèces*. Även Royers översättning av verket, och framför allt de noter hon bifogade till texten, kan visserligen användas för att göra en liknande analys, vilket andra forskare också gjort. Anledningen till att ändå endast förorden till de tre första utgåvorna analyseras här är de utgör särdeles självständig och fri text i *De l'origine des espèces*, och att de därför på ett tydligt sätt belyser Royers intention att utveckla grunden för sin egen filosofi ”i skydd” av den mycket mer berömde Darwins signatur. En annan anledning till begränsningen är att Royers olika förord aldrig förut undersökts tillsammans genom närläsning på detta sätt.

Mitt arbete omfattar Royers tre första utgåvor av *De l'origine des espèces*. Det finns emellertid även en fjärde utgåva, som utkom år 1884 (alltså mycket senare) vars förord jag inte inkluderar, främst eftersom Royers yrkesmässiga position då var så pass annorlunda men också eftersom denna översättning inte blev auktoriserad av huvudförfattaren till *Origin of Species*. År 1869 publicerades nämligen Royers egna evolutionsteoretiska och socialdarwinistiska verk, *Origine de l'homme et des sociétés*, och förordet Royer skriver 1884 har således inte samma förutsättningar som de förord hade som hon skrev innan hon själv hade publicerat ett evolutionsteoretiskt verk.

Analysen inbegriper inte alla aspekter av Royers olika förord – hon argumenterar alltför omfattande för att det skulle vara möjligt inom ramen för denna uppsats. Fokus ligger således på den argumentation som rör de viktigaste intentionerna som identifieras i corpuset. Min metod för att avgöra vilka Royers viktigaste innehållsliga avsikter i förordscorpuset är att se den textmängd som Royer producerar för varje ämne som en stark indikation på ämnets prioritet. Tre förvisso intressanta aspekter av texten, som därför ej inkluderas i detta arbete, är Royers feminism, rasism och hennes inställning till den tyska filosofin.

1.3 Språk och begrepp

Royers texter är ej översatta från franska, men en egen översättning har varit nödvändig för att kunna presentera texterna. Citaten är således översatta till svenska i detta arbete, och i fotnoterna står motsvarande citat på originalspråk.

---

⁶[« Pour moi mon choix est fait. Je crois au progrès. »], Clémence Royer, Préface du traducteur (i *De l'origine des espèces ou des lois du progrès chez les êtres organisés*, Darwin, Charles R. (översättning Clémence Royer), s. v-lxiv, Paris : Guillaumin, 1862), s. lxiv

Då det som populärt kallas *evolutionsteorin*, såsom formulerad av Darwin, åsyftas, skriver jag istället om *Darwins teori*, eftersom Darwins teori inte är den enda existerande evolutionsteorin. Exempelvis har även den franske upplysningstänkaren Lamarck sin egen evolutionsteori, även om Darwins teori är den mest kända och den i vår samtid vetenskapligt mest korrekta.

Ett viktigt men svåröversatt begrepp i detta arbete är det franska ordet *progrès*, som konsekvent i detta arbete översätts till *framåtskridande* samt tillhörande lexikaliska fält (verbet *framåtskrida*, etc.). *Progrès* kan förstås som en motsvarighet till det engelska ordet *progress*, ett ord som på ett betydelsefullt sätt skiljer sig från exempelvis *development* eller *transformation*, eftersom *progress* antyder att förändringen ifråga samtidigt innebär en förbättring. Läsaren kan själv tolka *framåtskridande* till mer passande svenska synonymer (*framsteg*, *avancera*, etc.) i sin läsning, medan jag istället fokuserat på att entydigt förmedla när ordet används.

Ett annat svårfångat begrepp är *socialdarwinism*. Enligt exempelvis Silverbark är grundbetydelsen av socialdarwinismen att ”darwinistiska idéer överförs till samhällslivet och att evolutionsteorin blir en modell för det mänskliga samhällets utveckling.”⁷ Begreppet är emellertid problematiskt, främst eftersom många av socialdarwinisternas generella åsikter positionerar dem idémässigt långt ifrån ”Darwins darwinism”. När jag använder ordet *socialdarwinism* kommer jag att utgå från den definition Silverbark använder.

Slutligen kommer jag använda mig av begreppet *darwinist* respektive *darwinism* för att beteckna följandet eller följaren av Darwins evolutionsteori, presenterad i *Origin of Species* (att vara darwinist betyder således ’att bekänna sig till Darwins evolutionslära’). Viktigt är att påpeka att darwinismen ofta betecknar en ideologisk strömning (dock inte i denna uppsats).

1.4 Teoretiska och metodologiska perspektiv

I denna uppsats kommer Royer förord att läsas och tolkas som ett historisk textcorpus. Idéhistoriska, litteraturvetenskapliga och filosofiska perspektiv anläggs. Metoden för uppsatsen är således *närläsning*. Denna närläsning genomförs även utifrån tre mer specifika teorier, som skänker fruktbara perspektiv åt olika aspekter av textcorpuset; den skannerska idéhistoriska läsarten, Genettes litteraturvetenskapliga diskussion kring det allografiska förordet samt det filosofiska vara-bör-problemet.

Den brittiske historikern, filosofen och professorn Quentin Skinners (1940-) sätt att läsa idéhistoriska texter har sammanfattats av den norske professorn Helge Jordheim i boken *Läs-*

---

⁷Silverbark, 2010, s. 118

ningens Vetenskap.⁸ Skinners tillvägagångssätt erbjuder en alternativ läsning av idéhistoriska texter, då det inom klassisk idéhistoria tycks vara en vanlig föreställning att en text uttrycker ett färdigt tankesystem, och inte en pågående handling.⁹ Skinner ser istället den historiska texten som en historiespecifik handling – en text blir nedskriven för att åstadkomma något i sin tidsspecifika kontext, och inte för att delta i en slags evig och allmängiltig debatt. En skinnerskt läsart kommer därför att ha författarens, eller snarare textens, *intention*, istället för dess *mening*, som studium.¹⁰ Grundantagandet med skinnersk läsart är att Royer skriver som hon gör därför att hon har avsikten att på något sätt påverka sin samtid.¹¹ Därför är det viktigt att i analysen identifiera den målgrupp som författaren vänder sig till. En konsekvens av denna teori är att god kunskap om den samtida tillhörande kontexten till texten blir viktig, både för att kunna analysera texten och för att kunna identifiera målgruppen.¹² Det skinnerska perspektivet tillåter mig att se Royers olika förord som ett sammanslaget corpus; förutom att de, rent fysiskt, ibland publiceras bredvid varandra i en och samma bok, förenas nämligen texterna av en och samma intention. Då förord redigeras eller tillkommer, ses detta snarast som en redigering av det övergripande corpuset. (Märk väl att jag endast använder mig av Skinners sätt att närma sig en text, men att jag för den skull inte använder hela hans metodologi, som är betydligt mer omfattande än de perspektiv som anläggs på denna analys.)

I *Seuils* undersöker litteraturteoretikern Gérard Genette (1930-) *peritexter* – de textuella komponenter som oftast ingår i en bok, men som inte utgör ”själva boken” (t.ex. titel, författarnamn, förord, notapparat etc.).¹³ Genette använder termen *det allografiska förordet* för att beteckna förord som finns i en bok men som skrivs av en annan person än huvudförfattaren.¹⁴ Enligt Genette är förordet ett utrymme där den allografiska författaren kan agera mot läsarna, och kunskap om kontexten är generellt sett av yttersta vikt för att förstå varför ett förord skrivs på ett visst sätt.¹⁵ Genette citerar i avsnittet om allografiska förord Roland Barthes, som menar att den allografiska förordstexten kan ses som en dialog mellan tre röster: huvudförfattaren, förordsförfattaren och läsarna.¹⁶ Genette identifierar i det allografiska förordet två vik-

---

⁸Skinners idéhistoriska läsning uttrycks främst i de av Jordheim kommenterade texterna ”Meaning and Understanding in the History of Ideas” (1969) samt *Meaning and Context: Quentin Skinner and his Critics* (1988). Helge Jordheim, *Läsningens vetenskap: Utkast till en ny filologi* (Översättning Sten Andersson, Oslo: Anthropos, andra upplagan, 2003)

⁹Jordheim, 2003, s. 216

¹⁰ibid, s. 228

¹¹ibid, s. 221

¹²ibid, s. 240

¹³Gérard Genette, *Seuils* (Paris: Éditions du Seuil, 1987)

¹⁴ [« Préfaces allographes »], ibid, s. 242

¹⁵ibid, s. 8

¹⁶ [Roland Barthes, förord till François Flahault, *la Parole intermédiaire*], ibid, s. 253

tiga funktioner: att informera och, allra viktigast, att rekommendera.¹⁷ Vidare varnar Genette för förordets partikulära och icke-regelstyrda ställning, som bland annat medför risken att förordaren utnyttjar omständigheten för att orera om något tema som ej är relevant för den bok som den skall presentera, och att förordet blir ett manifest. Det är därför viktigt, menar Genette, att inte ge den allografiska förordsförfattaren privilegiet att anses ha den mest kvalificerade uppfattningen om verket som hen presenterar.¹⁸ Royer är i denna uppsats den allografiska förordsförfattaren, och hennes text kommer att läsas med Genettes kommentarer som grund för förståelse.

Som ett tredje teoretiskt perspektiv inkluderar jag diskussionen inom filosofisk etik, som rör problemet om huruvida man kan dra normativa slutsatser utifrån deskriptiva slutsatser, för att kunna se Royers indirekta positionering i denna fråga. Den brittiske filosofen David Humes (1711-1776) diskussion av den så kallade vara-bör-tesen, från *Treatise of Human Nature* (1739) är här alltjämt tongivande. Vara-bör-tesen går ut på att Hume menar att man inte logiskt kan härleda ett bör-påstående [*ought*] utifrån ett vara-påstående [*is*]. Av denna tes följer Humes vara-bör-problem, som intresserar sig för i vilken utsträckning stämmer vara-bör-tesen stämmer för olika situationer.¹⁹ Då Royer i sitt förordscorpus flera gånger genomför härledningar som är av ”vara-implicerar-bör”-arten, kommer jag belysa hennes härledningar med hjälp av den filosofiska problematik, som tog sin början i Humes skepticism kring normativa och deskriptiva slutsatser.

1.5 Forskningsöversikt

Enligt den amerikanska vetenskapshistorikern Joy Harvey har Royer, alltsedan sin död år 1902, varit av intresse för åtminstone någon forskare ungefär varje decennium.²⁰ Emellertid har få av dessa inriktat sig på förorden till hennes översättningar. Royer var en produktiv skribent, och hennes många övriga arbeten har intresserat flertalet forskare, även om översättningen av *Origin of Species* troligtvis är det verk som skänkt henne mest berömmelse.²¹

---

¹⁷Genette, 1987, s. 244-246

¹⁸ibid, s. 250-251

¹⁹Gerhard Schurz, *The Is-Ought Problem: An Investigation in Philosophical Logic* (Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1997), s. 1

²⁰Joy Harvey, *”Almost a Man of Genius”: Clémence Royer, Feminism, and Nineteenth-Century Science* (New Jersey: Rutgers University Press, 1997), s. 184

²¹Exempel på annan forskning är exempelvis diskussionen om den rasbiologiska kontroversen mellan Royer och den haitiske filosofen Firmin (se exempelvis Robert Bernasconi, A Haitian in Paris: Anténor Firmin as a philosopher against racism (Patterns of Prejudice vol. 42 nr. 4, 2008; ss. 365-383)). Efter genomgång av den generella forskningen kring Royer märker man att det främst är amerikanska, och därefter franska, forskare som intresserat sig för Royer. Orsaken därtill är troligtvis intressant att undersöka, men inte inom ramen för denna uppsats.

Bland de få forskare som ändå intresserat sig för Royers förord till *Origin of Species* märks idé-, vetenskaps- och översättarhistoriker. Den franska vetenskapsfilosofen och historikern Yvette Conry (1930-1992) hävdar i sitt verk *L'introduction du Darwinisme en France au XIXe siècle* att Royer, på grund av sin översättning och sina förord, delvis kan hållas till svars för darwinismens försenade genombrott i Frankrike.²² Conry karaktäriserar Royers översättning som ett ”bedrägeri gentemot Darwins text”.²³ Conry menar också att Royers översättning blev tonsättande för hela den franskdarwinistiska debatten åtminstone fram till år 1872, då andra franska översättare på Darwins begäran tog sig an den franska versionen av *Origin of Species*.²⁴ Conrys forskning fokuserar på själva översättningen snarare än på förorden, och särskilt kritisk är hon gentemot Royers översättning av begreppet *naturlig selektion* [eng. *natural selection*] till *naturligt val* [fr. *élection naturelle*], vilket bidragit till att evolutionsförloppet i *De l'origine des espèces* verkat mer rationellt och teleologiskt än vad Darwin skulle ha låtit det vara.²⁵ Royers begreppsliga översättningsglidning, när *naturlig selektion* blir till *naturligt val*, speglar enligt Conry Royers omtolkande av *naturlig selektion*, från att naturen verkar enligt en passiv princip, till att den istället blir en aktiv agens, som är kapabel till att välja.²⁶ *Élection naturelle*, som naturens egen agens öppnar, i Royers världsbild, för möjligheten att ur Darwins teori deducera en ”naturlig” ideologi – socialdarwinistisk liberalism – menar Conry.²⁷

Även historikern och vetenskapsfilosofen Claude Blanckaert nämner kort i sin artikel « L'Anthropologie au féminin: Clémence Royer (1830-1902) » förorden, och publicerar (i en fotnot), som belägg för att *Préface 1* var tonsättande bland franska intellektuella, ett vittnesmål från den framstående franska antropologen Charles Letourneau,:

Läsningen av detta verk, och än mer av dess beundransvärda förord, vari översättaren, som modigt talar om allt, som, långt före författaren och (försäkrar man) till hans stora agitation, förutsåg alla konsekvenser av den transformistiska doktrinen, drabbade mig väldigt starkt²⁸

Conrys forskningsresultat kritiserades i sin tur av vetenskapshistorikern Sara Joan Miles, som också först och främst inriktat sin forskning på själv översättningen.²⁹ Enligt Miles bör Royer

---

²²Yvette Conry, *L'introduction du darwinisme en France au XIXe siècle* (Paris : Librairie Philosophique J. Vrin, 1974)

²³[« la trahison du texte darwinien »], Conry, 1974, s. 263

²⁴ibid, s. 263

²⁵För skillnaden mellan *élection* och *sélection*, jämför den subtila betydelskillnaden mellan de engelska begreppen *election* och *selection*.

²⁶Conry, 1974, s. 261-263

²⁷ibid, s. 266

²⁸[« La lecture de cet ouvrage et plus encore de son admirable préface, où la traductrice, cassant bravement toutes les vitres, tirait, bien avant l'auteur et (assure-t-on) à son grand émoi, toutes les conséquences de la doctrine transformiste, m'avait très vivement frappé », Ch. Letourneau, "Clémence Royer", *Revue de l'École d'Anthropologie de Paris*, 7 année, 1897, p. 124], Blanckaert, 1982, s. 28

inte anklagas för darwinismens retarderade introduktion i Frankrike, eftersom Darwins teori, redan innan den blivit översatt, hade lästs och avfärdats av det franska vetenskapssamfundet.³⁰ Miles anser att Conrys kritiska blick i alltför hög grad låtit sig påverkas av klagomål som Darwin privat (och något misogynt) hade gentemot Royer, eftersom Darwins klagomål återfinns i förtrolig korrespondens som är olämpligt vittnesmål av korrektheten i översättningarna.³¹ Miles diskuterar endast kort *Préface 1*, som hon menar inte haft nämnvärd effekt på det franska vetenskapssamfundet.³² Hennes bedömning är att Royers huvudmotiv i *Préface 1* är att introducera läsaren till Darwins teori.³³ Däremot håller Miles med Conry om att de socialdarwinistiska slutledningarna i *Préface 1* är lamarckistiska än darwinistiska: ”Om C. Royer bedrog Darwin, var det inte så mycket i översättningen som i denna del av förordet”, menar hon.³⁴

Det senaste bidraget i forskningen kring *De l'origine des espèces* är översättaren Annie Brissets artikel « Clémence Royer, ou Darwin en colère ». ³⁵ Brisset kritiserar Miles slutsatser, som hon misstänker för idealisering, på grund av ”feminin solidaritet för att inte säga politisk korrekthet”.³⁶ Brissets granskning fokuserar främst på Royers notapparat till *De l'origine des espèces*, som hon anser utgör Royers största brott gentemot Darwin, eftersom noterna ”parasiterar” på Darwins egen text.³⁷ Brisset nämner endast kort förordet (då endast *Préface 1* och *Préface 1.red.*), som hon kallar ett ”credo”.

Den ytterst knapphändig forskning som nämnts ovan och som behandlar Royers förord behandlar endast *Préface 1* och *Préface 1.red.* Mitt val att rekonstruera Royers intentioner genom att se *Préface 1*, *Préface 1.red.*, *Préface 2* och *Préface 3* som manifestationer av Royers övergripande, personliga intention, har således inte gjorts förut. Jag tar emellertid avstamp i den slutsats som framläggs i framför allt Conrys och Brissets forskning, nämligen att

---

²⁹Sara Joan Miles, Clémence Royer et *De l'origine des espèces*: traductrice ou traîtresse? (*Revue de Synthèse* no. 110 (jan 1989) : s. 61-83)

³⁰Miles, 1989, s. 62

³¹ibid, s. 62

³²ibid, s. 83

³³ibid, s. 80

³⁴[« Si C. Royer trahissait Darwin, ce n'était pas tant dans la traduction que dans cette partie de la Préface. »], ibid, s. 80-81. Tyvärr har jag inte lyckats få tag på Miles avhandling, *Evolution and Natural Law in the Synthetic Science of Clémence Royer* (1988). Detta verk skulle möjligtvis kunna innehålla ytterligare behjälplig forskning kring de texter som behandlas i denna uppsats.

³⁵Annie Brisset, Clémence Royer, ou Darwin en colère, i *Portraits de traductrices* (Delisle, Jean (red.), s. 173-203. Kanada : Les Presses de l'Université d'Ottawa, 2002)

³⁶[« de solidarité féminine pour ne pas dire de rectitude politique derrière la réticence de »], Brisset, 2002, s. 183

³⁷ibid, s. 188

Royer utnyttjade det textuella tillfället att med förordscorpuset kunna påverka den franska debatten mot den riktning hon själv förespråkade.

För biografiska fakta om Royer har jag använt mig av Harveys intellektuella biografi *Almost a Man of Genius – Clémence Royer, Feminism, and Nineteenth-Century Science*. Värt att nämna är att det finns en annan intellektuell biografi om Royer, skriven av den franska filosofen Geneviève Fraisse. Harveys bok är emellertid av nyare datum, och således känner jag att det inte finns tillräckligt goda skäl till att konsultera båda biografierna inom ramen för denna uppsats.

1.6 Disposition

Uppsatsen inleds med en förhållandevis omfattande bakgrund, som beskriver den kontext som Darwin och Royer verkade i och som även innehåller en kort biografi över Royer. Syftet med bakgrundens utförlighet är att kunna presentera alla de viktigaste kontextuella komponenter som underligg analyserna, vilket är viktigt för en läsning med skinnerskt perspektiv.

Därefter inleds analysdelen med en kort sammanfattning av innehållet i Royers förord, samt en genomgång av omständigheterna då hon skrev texterna. Därtill följer en summering av innehållet i Darwins eget förord från *Origin of Species*. Efter detta diskuterar jag först vilken stil och argumentation som präglar Royers texter. Det teoretiska ramverket som anläggs i stilanalysen är både det skinnerska sökandet efter textens intention men även Genettes kommentarer kring det allografiska förordet. Nästa analyspunkt gäller de viktigaste (som i de längst diskuterade) tematiska intentionerna i Royers texter, där jag tar upp ämnena religionskritik, vetenskapsideal, Darwin kontra Lamarck och Spencer och socialdarwinism. I den innehållsliga analysen används framför allt det skinnerska perspektivet, men också filosofisk diskussion kring det humeska vara-bör-problemet.

Efter analysen följer sammanfattningen, där resultat från analysen summeras och värderas i förhållande till tidigare forskning och till det aktuella läget.

2 Bakgrund

Med förhoppningen om att läsaren redan är förtrogen med Darwins evolutionsteori, presenterad för första gången i *Origin of Species* (1859), tänker jag inte detaljerat redogöra för den. Mycket kort sammanfattat går teorin ut på att ärftlig varians, i samverkan med principen om naturlig selektion, har gjort arter mer eller mindre lämpade i en global *struggle for existence*.³⁸

---

³⁸se Jonathan Howard, *Darwin: A Very Short Introduction* (New York: Oxford University Press, andra upplagan, 1982), s. 25ff.

Det sistnämnda begreppet, *struggle for existence*, har Darwin lånat från den brittiske national-ekonomen och demografen Robert Malthus populationsteori i *An Essay on Population* från 1798. Malthus ville undersöka orsakerna till fattigdom i det industrialiserade Storbritannien, och fann att sexualdriften hos människor orsakar ett oundvikligt populationsöverskott, vilket leder till kamp om de ändliga resurserna.³⁹

För Darwins teori var ärftlighetsmekanismen, jämfört med naturlig selektion och *struggle for existence*, den svåraste komponenten att förklara. I *Variation of Animals and Plants under Domestication* (1868) skisserade Darwin därför sin teori om ärftlighet, *pangenesisteorin*. Enligt pangenesisteorin ärvs anlag genom att små enheter, *gemmulae*, som finns överallt i kroppen, kopierar organismens alla delar, och vid sexuell fortplantning blandas faderns och moderns *gemmulae*.⁴⁰

2.1 Varför var Darwins teori så föga framgångsrik i Frankrike?

Det anses allmänt att darwinismen haft endast begränsad påverkan på fransk biologi under 1860-talet.⁴¹ När Darwin ville översätta *Origin of Species* till franska gick hans första försök i stöpet – ända tills han kom i kontakt med Royer, som då bodde i Schweiz. De flesta franska förlagen var ovilliga att publicera hans verk, och Darwin klagade år 1863, i ett brev till en fransk naturalist, över att hans evolutionsteori ”produced no effect whatever in France”.⁴² Darwins vän och kollega Thomas Henry Huxley menade att frånvaron av reaktioner från det franska vetenskapssamfundets sida var en ”conspiracy of silence”.⁴³ Det är egentligen först efter 1870-talet darwinismen blev en verklig rörelse i Frankrike, och denna uppsats behandlar således tiden före genomslaget. Efter 1871 skulle emellertid intresset öka i Frankrike för att koppla samman vetenskap och samhälle, då Frankrike övergick till den tredje republiken.⁴⁴ Silverbark poängterar att den franska antropologin, i och med bland annat Royers arbete, fick ett uppsving efter det fransktyska kriget: ”Den ideologi som Clémence Royer presenterat un-

---

³⁹Silverbark, 2010, s. 26-27

⁴⁰ibid, s. 184-185

⁴¹se Mike Hawkins, *Social Darwinism in European and American thought, 1860-1954: Nature as model and nature as threat* (Cambridge: Cambridge University Press, andra tryckningen, 1998), s. 124; men se även Robert E. Stebbins, *France (I The Comparative Reception of Darwinism*, Glick, Thomas F. (red.), s. 117-163, Austin: University of Texas Press, 1974), s. 117.

⁴²[Darwin, *Life and Letters of Charles Darwin*, 2 : 31 : Darwin to Camille Dareste, 16 feb 1863]; Linda Clark, *Social Darwinism in France* (Alabama: The University of Alabama Press, 1984), s.10

⁴³[T. H. Huxley, “On the Reception of the ‘Origin of Species’”, in *Life and Letters of Charles Darwin*, ed. Francis Darwin (New York: D. Appleton and Company, 1925), I, 539]; Stebbins, 1974, s. 122

⁴⁴Clark, 1984, s. 10

der namn av darwinism blev under 1800-talets tre sista decennier stommen i en materialism och ateism”.⁴⁵

2.1.1 Frankrike – en politisk särpling i artonhundralets Europa

Den franska revolutionen gjorde upp med många av Frankrikes gamla ideal på det politiska och samhällsliga planet, och efterföljande sekel var en minst sagt revolutionerande tid.⁴⁶

Frankrike undergick tre revolutioner (1789, 1830 samt 1848), tre olika statskick (monarki, kejsardöme samt republik), samt ett kraftigt expanderande kolonialvälde.

Efter Napoleon III:s lyckade statskupp 1852 exilerades många av de republikaner som tidigare varit framträdande i den andra republiken medelst tvång eller frivilligt. Napoleon III behöll officiellt makten fram till 1870, då fransmännen i samband med förlusten i det fransk-preussiska kriget utropade den tredje republiken. Napoleons diktatur var under 1860-talet emellertid svagare än förut, och Frankrike rymde därför under detta decennium många olika ideologier och anspråk på makt. Även om sekulariseringen av staten påbörjats i Europa ett århundrande tidigare, och var längre gången i Frankrike än i exempelvis Storbritannien, så hade den franska katolska kyrkan tillfälligt åter blivit en politisk maktfaktor under artonhundra- och sextiotalet.⁴⁷

2.1.2 Den interna debatten mellan positivister, spiritualister och materialistiska monister i Frankrike

Under sjuttonhundralet utvecklades i Frankrike upplysningsfilosofin, som var religionskritisk, framstegsinriktad och vetenskapligt optimistisk. Upplysningstänkarna ville bland annat ändra synen på historievetenskapen. Då man förut inriktat sig på att berätta om framstående ätter, var den nya, mer vetenskapligt inspirerade, historiesynen inriktad på att se allmänna mönster som påvisade civilisationens generella utveckling. Det var därför exempelvis vanligt bland kristendomsfientliga upplysningstänkare, och även artonhundratalshistoriker, att se den religiöst aktiva medeltiden som ett historiskt skov i ett allmänt intellektuellt mänskligt framåt-skridande.⁴⁸

Under den första halvan av artonhundralet grundade den franske filosofen Auguste Comte positivismen, som skulle komma att bli en inflytelserik filosofisk rörelse.⁴⁹ Några av Frankrikes största artonhundratalsfilosofer och vetenskapsmän, såsom Hippolyte Taine och Ernest Renan, ställde sig bakom positivismens ideal. Enligt positivismen skall lagen om fram-

---

⁴⁵Silverbark, 2010, s. 60

⁴⁶ibid, s. 55

⁴⁷ibid, s. 55

⁴⁸Peter J. Bowler., *Evolution: the history of an idea* (California: University of California Press. 1984), s. 92

⁴⁹Silverbark, 2010, s. 55

åtskridande ses som drivkraften i all aktivitet.⁵⁰ Comte beskriver hur mänsklig kunskap ursprungligen är *teologisk*, då människan antar att gudomlig aktivitet kan förklara naturens fenomen. Det nästa steget i framåtskridandet är *metafysisk* kunskap, då man antar att naturens gudomlighet kan förklara dess fenomen. Det slutgiltiga stadiet är det *positiva* stadiet, då fenomen kan förklaras utifrån sig själva, utan att man behöver anta utomliggande faktorer. Comte menade att kunskapen om den mänskliga moralen också skulle kunna nå det positiva stadiet, och han var en av de första som började tala om sociologin – det vill säga vetenskapen om samhället.⁵¹ Utmärkande för den franska positivismen var dels att man, i likhet med upplysningstänkarna, ansåg att historien alltid ”gick framåt” (i motsats till en steady-state-syn eller en pessimistisk syn), och dels att metafysik, särskilt religiös sådan, inte hör hemma i filosofins och vetenskapens sfär, som enbart skulle utgå från det empiriskt verifierbara. Positivisterna var generellt sett därför kritiska emot evolutionsteorin, som de ansåg vara alltför stödd på metafysiska antaganden som var omöjliga att verifiera.⁵²

Samtidigt var en motsatt filosofisk skola, kallad spiritualism, stor i Frankrike under tiden för det andra kejsardömet.⁵³ Spiritualisterna stod framför allt som en motpart till den ateistiska monistiska materialismen, som kom i sin moderna form till Frankrike främst via tysk filosofi. Spiritualisterna menade istället att gud är orsaken till världens struktur, och att livet inte endast kan förklaras med naturvetenskapliga termer.⁵⁴

Om det darwinistiska synsättet framför allt byggde på upptäckter inom geologi och paleontologi, byggde istället den filosofiska strömningen materialistisk monism i hög grad på nya rön inom kemivetenskapen.⁵⁵ Den materialistiska monismen, en filosofisk strömning som har som mål att förklara allt världsligt och andligt med en enda vetenskap om varats substans, förknippas mest med den tyska darwinisten Haeckel (1834-1919), som verkade under ungefär samma tid som Royer. Den materialistiska monismen gav öppningar åt en sekulär men ändå i hög grad ideologisk syn på medvetandets uppkomst, arternas ursprung och den mänskliga moralens beskaffenhet.⁵⁶

2.1.3 Lamarck, Spencer och den franska socialdarwinismen

Frankrikes mest berömda evolutionsteoretiker är Jean-Baptiste Lamarck (1744-1829). Lamarck var en upplysningstänkare, och en av de första som började tala om biologin som ve-

---

⁵⁰Bowler, 1984, s. 93

⁵¹ibid, s. 94

⁵²Stebbins, 1974, s. 120; se även Miles, 1989, s. 68

⁵³Clark, 1984, s. 16

⁵⁴ibid, s. 16

⁵⁵Silverbark, 2010, s. 61

⁵⁶Bowler, 1984, s. 189

tenskap.⁵⁷ Lamarck menade att väldigt enkla livsformer kunde uppstå ur den döda materien genom så kallad uralstring. Därefter finns det, enligt Lamarck, en inneboende tendens hos alla varelser att utveckla komplexitet, då det förlämnar dem bättre möjligheter att utnyttja omgivningen. Ärftheten av allt mer specialiserade anlag trodde Lamarck var en konsekvens av att de fysiska anpassningarna hos föräldrarna (förstoring eller förminskning av organ), som skedde på grund av de aktiviteter kroppen utfört i livet, vidarefördes till avkomman. Således verkade miljön på, och förändrade, individerna.⁵⁸ Anpassningen skulle på lång sikt leda till den mångfald av arter som observeras i naturen, enligt Lamarck. Han tolkade också arternas mångfald enligt ett hierarkiserande mönster, där människan är den mest specialiserade arten.

Lamarcks evolutionsteori föll emellertid i ond jord i Frankrike, efter hård kritik från den franska paleontologen, zoologen och vetenskapsgiganten Georges Cuvier, vilket lade lock på evolutionsdiskussionen i Frankrike ända till darwinismens ankomst.⁵⁹ Frågorna om uralstring och om människans ursprung, sporrade av fynd av förhistorisk mänsklig aktivitet i Frankrike, fortsatte emellertid att engagera det franska vetenskapssamfundet, vilket för övrigt troligtvis ytterligare bidrog till att Darwins teori inte fick utrymme i debatten under 1860-talet.⁶⁰

Lamarcks evolutionslära skulle senare bereda väg för det tankesätt som i efterhand kallats socialdarwinism, och som hade stort inflytande under arton- och nittonhundratalet i både Europa och USA. En av de viktigaste förespråkarna av socialdarwinismen var britten Herbert Spencer, som filosofiskt sett låg närmare Lamarck än Darwin. Spencer såg universell konkurrens som en god och nyttig moralisk princip, och han förespråkade en svag stat och laissez-faireekonomi.⁶¹

Eftersom det inte var ovanligt att franska utbildade lekmän förbisåg den innehållsliga skillnaden mellan Lamarcks och Darwins evolutionsteorier åtminstone fram till 1890-talet, är det föga förvånande att darwinismen i Frankrike löpte stor risk att tolkas socialdarwinistiskt under Royers verksamma tid.⁶² Conry och Brisset skriver i sina analyser av *De l'origine des espèces* att eftersom Darwin blev läst av franska naturalister redan innan översättningen, så bör Royers översättning inte ses som den första darwinistiska gnistan i Frankrike, utan snarare som ett bidrag i en pågående, om än marginell, debatt. Brisset och Conry menar också att

---

⁵⁷Kaj Johansson, *Den torgförda biologin: Studier i populärvetenskapens problem och tematik* (Göteborg: Institutionen för idéhistoria och vetenskapsteori, 2003), .s. 113-114

⁵⁸Bowler, 1984, s. 81

⁵⁹Stebbins, 1974, s. 118

⁶⁰ibid, s. 120

⁶¹Silverbark, 2010, s. 119-120

⁶²Clark, 1984, s. 178

Royer tillhör en av de franska tänkare som aktivt ville styra den franska darwinismen mot lamarckistiska och socialdarwinistiska slutledningar.⁶³

2.2 Clémence Royer

Clémence Royer föddes år 1830 i Nantes, Frankrike. Hennes far var kapten och hennes mor var sömmerska.⁶⁴ När Clémence Royer var tio år gammal sattes hon i en katolsk skola, och hon beskriver själv att hon var mycket religiös som barn.⁶⁵ År 1848 upprättades i Frankrike en kortvarig republik. Detta blev för den artonåriga Royer ett intellektuellt uppvaknande. Hennes politiska sympatier med fadern, som var legitimist⁶⁶, fick sin ände, och hennes politiska engagemang var hädanefter av republikanskt och liberalt slag. Under samma period började Royer dessutom ifrågasätta sin katolska tro med dess dogmatism och censur, då hon upptäckte sjuttonhundratalets franska upplysningstänkare, som kom att bli hennes intellektuella förebilder.⁶⁷

År 1856 åkte Royer, med endast en liten summa pengar, på eget bevåg till Lausanne, Schweiz, i en slags frivillig exil från det andra franska kejsardömet.⁶⁸ Royer ville ägna sitt liv åt vetenskap, men könsdiskriminering och hennes ekonomiska ställning omöjliggjorde hennes chanser till högre studier. Därför självutbildade hon sig istället i Lausanne inom ämnen såsom filosofi, fysik, biologi, sociologi och ekonomi. Royer började 1858 hålla föreläsningar om naturfilosofi, som endast var öppna för kvinnor.⁶⁹ I dessa föreläsningar inkluderade hon bland annat Lamarcks transformism.⁷⁰ Samtidigt deltog Royer i uppsatstävlingar som vetenskapliga sällskap utlyste, och som livet ut skulle komma att utgöra hennes huvudsakliga inkomst.⁷¹ Royers genombrott kom 1860, då hon skrev en vetenskaplig uppsats om inkomstskatt som vann andrapris i en tävling. Uppsatsen publicerades av Guillaumin, förlaget som senare skulle komma att ge ut Royers översättning av *Origin of Species*.⁷²

Royer var numera ett känt namn, och kom därför på tal när Darwin sökte en översättare till *Origin of Species*.⁷³ Royers engelska var god, och hon var väl förtrogen med de stora verken av Lamarck, Malthus och den skotske geologen Charles Lyell, vetenskapsmän som inspirerat

---

⁶³Brisset, 2002, s. 193, samt Conry, 1974, ss. 259-268

⁶⁴Harvey, 1997, s. 6

⁶⁵ibid, s. 9-10

⁶⁶Legitimist: politisk anhängare av den prerevolutionära franska monarkin.

⁶⁷Harvey, 1997, s. 14 och s. 38

⁶⁸ibid, s. 42

⁶⁹ibid, s. 47

⁷⁰ibid, s. 60

⁷¹ibid, s. 23

⁷²ibid, s. 57

⁷³ibid, s. 60

Darwin. Royer redigerade mellan 1862 och 1869 tre översatta utgåvor av *Origin of Species*, och bifogade i dem både personliga förord och personlig notapparat.

Med första utgåvan *De l'origine des espèces* som inkomst blev Royer ekonomiskt friare. Hon började föreläsa om darwinism i såväl Belgien och Italien som i Schweiz.⁷⁴ Efter att hennes livspartner Duprat hamnat i politiska och ekonomiska svårigheter, företog hon sig år 1866 att redigera en andra utgåva av *De l'origine des espèces*.⁷⁵ Under perioden mellan 1866 och 1869 skrev Royer bland annat en analys av Lamarck, innan hon slutligen bestämde sig för att, utan att först rådfråga Darwin, redigera en tredje utgåva av *De l'origine des espèces*.⁷⁶ Darwin blev så förargad, både för att Royer inte inkluderat ändringarna i nyare utgåvor av *Origin of Species*, men framför allt på grund av innehållet i *Préface 3*, att han tog avstånd från Royers översättning och bad om en ny fransk översättning av en annan förläggare, vilken kom ut i Frankrike ut år 1873.⁷⁷

Samma år som den tredje utgåvan utkom gav Royer ut sitt egna evolutionsteoretiska verk, *Origine de l'homme et des sociétés* (1869). I boken tar Royer upp bland annat kvinnans roll i samhället, och hon utvecklar såväl en monistisk materialistisk naturfilosofi som den antisocialistiska socialfilosofi hon tidigare skisserat i förordscorpuset.⁷⁸

Trots, eller kanske tack vare, kontroversen med Darwin växte Royers popularitet mer och mer i Frankrike. Harvey skriver att "[a]t the very moment that Darwin had withdrawn his authorization of her translation, Royer had become a major force for the popularization of his ideas in France."⁷⁹ Royer flyttade 1870 tillbaka till Paris och valdes, efter flera års ansträngningar, in i Frankrikes antropologiakademi, la Société d'Anthropologie de Paris.

Det är intressant att reflektera över varför Royer strävade efter att bli invald i just en antropologisk akademi. La Société d'Anthropologie de Paris var intressant nog huvudarenan för evolutionsteoretiska diskussioner under denna tid i Frankrike, även om Darwins teori till en början inte ens nämnde människans roll i evolutionshistorien.⁸⁰ I introduktionen till sina föreläsningar för kvinnor i Lausanne från 1859 säger Royer att antropologi är "den senaste och den vackraste länken" i kedjan av de vetenskapliga disciplinerna botanik, zoologi och paleon-

---

⁷⁴Harvey, 1997, s. 69

⁷⁵ibid, s. 76

⁷⁶ ibid, s. 97

⁷⁷Joy Harvey, "Strangers to Each Other": Male and Female Relationships in the Life and Work of Clémence Royer (I *Uneasy careers and intimate lives*, Abir-Am, Pnina G.;Outram, Dorinda (red.), s. 147-171, New Brunswick: Rutgers University Press, andra tryckningen, 1989), s. 158, samt Stebbins, 1974, s. 128

⁷⁸Harvey, 1997, s. 91 & s. 94

⁷⁹ibid, s. 104

⁸⁰Clark, 1984, s. 19

tologi.⁸¹ Att Royer, Frankrikes främsta darwinist, anser antropologi vara det högsta studiet konfirmerar misstanken av att hon i Darwins teori kanske först och främst utläser en ny antropologi.

Efter 1870 tog Royers egentliga karriär fart. Hon debatterade, på sitt typiska vis, om alla möjliga ämnen, fram till sin död år 1902. Royer intresserade sig snarare för filosofiska idéer och konsekvenser av vetenskapen än för experiment, och hon föredrog, likt andra monistiska tänkare såsom Spencer, att använda sig av andra forskares resultat för sina egna hypoteser.⁸² År 1900 fick Royer ta emot den franska hederslegionen för sina vetenskapliga insatser.⁸³

3 Analys

If I translated Darwin, it was because he had brought new proofs to the support of my thesis.⁸⁴

Så kommenterar Royer varför hon åtog sig översättningen. Citatet konfirmerar den tendens som tydligt märks i förorden, nämligen Royers självständighet från det ursprungliga innehållet i Darwins *Origin of Species*.

3.1 Summering av förordscorpuset

Till den första utgåvan av *De l'origine des espèces* skriver Royer *Préface I*, som på intressanta sätt skiljer sig från Darwins eget förord vad gäller längd, innehåll och stil. *Préface I* är sprängfyllt av kontroversiella ämnen. Syftet med texten, och anledningen till att texten blivit så lång, är enligt Royer, att hon velat förklara varför Darwins teori skapat så mycket kontrovers både bland kyrkliga och vetenskapliga sällskap sedan dess lansering – en kontrovers som Royer ändå snarast förstärker genom att själv dra sensationella slutsatser av Darwins teori.⁸⁵ I *Préface I* monologiserar Royer om ett antal stora ämnen, såsom kristendomen, den västerländska vetenskapshistorien, vetenskapsideal, kontemporär europeisk filosofi, Darwin och hans teori, Darwins vetenskapliga motståndare, sociala konsekvenser av Darwins teori, med mera.

Inför den andra utgåvan av *De l'origine des espèces* ber Darwin Royer ändra både översättningen av vissa begrepp och översättningen av titeln. Då första utgåvans titel lyder *Om Arternas ursprung eller om framåtskridandets lagar hos organiska varelser*, heter den andra

---

⁸¹[« le dernier et le plus bel anneau de cette chaîne », Introduction à la philosophie des femmes, öppningstal till Royers kurser i naturfilosofi för kvinnor, Lausanne vintern 1859-1860], Fraisse, Geneviève, *Clémence Royer: Philosophe et femme des sciences* (Paris : Editions La Découverte, 1985), s. 124

⁸²Harvey, 1989, s. 164

⁸³ibid, s. 169

⁸⁴[Royer, "Rectifications", 8. Översättning, Joy Harvey.] Harvey, 1997, s. 62

⁸⁵Royer, 1862, s. xxiii

Om Arternas ursprung genom naturlig selektion eller om transformationslagarna hos organiska varelser (min fetstil).⁸⁶ Ordet *framåtskridande* ersätts enligt Darwins vilja med det betydligt mer neutrala ordet *transformation*, och betydelsen av naturlig selektion framlyftes. Darwins omsorg om att ge den franska boken en omarbetad titel tyder på en oro hos Darwin inför hur verket blivit tolkat i Frankrike. Darwin ber Royer att även ändra översättningen av *naturlig selektion*, från att vara *naturligt val* [*élection naturelle*] till att bli *naturlig selektion* [*sélection naturelle*].⁸⁷

I den andra utgåvan återpubliceras *Préface 1*, men i redigerad form (se bild 1, s. 3). Den största ändringen i *Préface 1.red* är borttagningen av ett stycke i slutet, där Royer uttrycker eugeniska tankegångar. Ett kortare förord, *Préface 2*, läggs också till i andra utgåvan. *Préface 2* lägger stor vikt vid kampen mellan darwinismen och religionen; Royer anklagar däri kyrkliga män för att ha felciterat henne, ha gett henne fula epitet och för att ha raljerat utan argumentera för sina åsikter.⁸⁸ Royer tar i *Préface 2* dessutom upp problemet om människans ursprung, fastslår att hon inte följer någon filosofisk skola samt kommenterar de ändringar hon gjort i den nya editionen.

I den tredje utgåvan av *De l'origine des espèces* återpublicerar Royer *Préface 1.red*, samt introducerar *Préface 3*, ett nytt förord. *Préface 3* innehåller, sammanfattningsvis, en redogörelse för vad som hänt på den darwinistiska fronten under de åtta år som passerat sedan hon först översatte *Origin of Species*, en kommentar till Quatrefages artiklar om darwinismen⁸⁹, en diskussion om problematik kring ärftlighet, som slutligen leder in i det fjärde temat, en omfattande kritik av Darwins ärftlighetsmekanism, *pangeneses*, presenterad som hypotes i hans verk *The Variaton of Animals and Plants under Domestication* (1868).⁹⁰ *Préface 3* är tematiskt skild från såväl *Préface 1* och *Préface 2*, eftersom ingenting nämns om kyrkan eller sociala konsekvenser av evolutionsläran. Istället läggs allt fokus på de vetenskapliga diskussioner som förts i efter spridningen av *Origin of Species*.

För jämförandets skull sammanfattas här även innehållet i Darwins eget förord, som, i översatt form, publiceras i samtliga utgåvor av *De l'origine des espèces*. Darwin inleder sitt

---

⁸⁶[*De l'origine des espèces où des lois de progrès chez les êtres organisés*], respektive [*De l'origine des espèces par sélection naturelle ou des lois de transformation des êtres organisés*] (fetstil min)

⁸⁷Clémence Royer, Avant-propos (i *De l'origine des espèces par sélection naturelle ou des lois de transformation des êtres organisés*, Darwin, Charles R. (översättning Clémence Royer), s. i-xiii, Paris : Guillaumin, 1866), s. xii

⁸⁸Royer, 1866, s. ix

⁸⁹En serie artiklar om naturalhistoria (*Histoire naturelle générale*), publicerade i *Revue des Deux Mondes*, 1868-1869 (Clémence Royer, Préface de la troisième édition, *De l'origine des espèces par sélection naturelle ou des lois de transformation des êtres organisés*, Darwin, Charles R. (översättning Clémence Royer), s. v-xxvi, Paris : Guillaumin, 1869), s. vi)). Quatrefages var en framstående fransk antropolog och zoolog.

⁹⁰Med ”omfattande” åsyftas åtta av tjugo sidor, ss. xviii – xxvi. Royer, 1869

förord med att anekdotiskt berätta om hur han, när han i ungdomen reste med H.M.S. ”Beagle”, slogs av hur arter i Sydamerika geografiskt var distribuerade.⁹¹ Därefter erkänner Darwin att han arbetat med sin hypotes om arternas ursprung i över tjugo år, men att hans bok fortfarande är ett ”Abstract” och att hans teori behöver stadfästas.⁹² Vidare tar Darwin upp att synen på arters specificitet antingen tillskrivs det faktum att arter skapats självständigt, eller att arter ändras tack vare att de anpassar sig till omgivningen, men att ingendera förklaring kan redogöra för vad som är anledningen till arternas ursprung och transformation, och att ”[i]t is, therefore, of the highest importance to gain a clear insight into the means of modification and coadaptation” av jordens olika arter.⁹³ Darwin presenterar strukturen för sin bok, beskriver hur han drar analogier mellan mellan artificiell och naturlig selektion, och introducerar kort de viktiga begreppen *struggle for existence* (som han kallar ”the doctrine of Malthus, applied to the whole animal and vegetable kingdoms ”⁹⁴) och *naturlig selektion*. Överlag tar en presentation av Darwins metodologi upp en förhållandevis stor plats i hans eget förord.

3.2 Argumentationsstilen

Royers argumentationsstil skiljer sig på betydelsefulla sätt från Darwins. När Darwin i sitt förord vill få läsaren att tolka *Origin of Species* som ett inlägg i en debatt som förs naturalister emellan, är Royer tvärtom mån om att göra ämnena i *Origin of Species* till en fråga som kommer att dela mänskligheten i två läger. Man är antingen för eller emot evolutionsteorin, enligt Royer:

Det är två principer, två religioner i kamp, en tes och en antites av vilka jag utmanar varje tysk att finna syntesen. Det är ett i sanning kategoriskt ja och ett nej mellan vilka man måste välja, och den som sällar sig till den ena är emot den andra.⁹⁵

Genom att Darwin i sitt förord antyder att läsaren nog kommer att ifrågasätta det som han presenterar som fakta så målas det upp en bild av att Darwins läsare har samma vetenskapliga inställning till observationer och teorier som Darwin själv.⁹⁶ Darwin presenterar också öppet i förordet att hans arbete endast är ett abstract.⁹⁷ Tonen i hans förord är reserverad, och Darwin menar sig inte ha dragit några definitiva slutsatser. Endast när han säger att den samtida åsik-

---

⁹¹Darwin, 1861, s. 1

⁹²ibid, s. 1

⁹³ibid, s. 3-4

⁹⁴ibid, s. 4

⁹⁵[« Ce sont deux principes, deux religions en lutte, une thèse et une antithèse dont je défie tout Allemand de trouver la synthèse. C'est un oui et un non bien catégoriques entre lesquels il faut choisir, et quiconque se déclare pour l'un est contre l'autre. »], Royer, 1862, s. lxxiii-lxiv. Med ”tysk” syftar Royer troligtvis på den hegelianska dialektiken.

⁹⁶Darwin, 1861, s. 2

⁹⁷ibid, s. 1

ten bland naturalister, att arter skapats självständigt, är felaktig, dristar han sig till att vara ”convinced”; i övrigt uttrycker han sig mindre tvärsäkert.⁹⁸ Där Darwin uttrycker tvetydigheter skriver Royer istället med tvärsäkerhet och patos. Royers taktik är, tvärtemot Darwins omsorg om att inte dra alltför långtgående slutsatser, att plocka olika begrepp och djärvt måla upp samband mellan dem. Således menar Royer exempelvis att den medeltida nominalismen är liktydig med evolutionsteorin och liberalismen, och att den medeltida realismen skulle vara liktydig med socialismen:

Man ska inte heller tro att dispyten skulle vara släckt; den har bara bytt namn och terräng [...] Nominalismen har endast inskrivet på sin flagga: Individualism och framåtskridande genom friheten. Realismen, däremot, vill ha en mäktig, obegränsad auktoritet, som stänger inne människan i [...] en egalitär socialism⁹⁹

Medan Darwin med sitt förord tydliggör att hans argumentation, i enlighet med brittisk empirisk tradition, bygger på reflektioner kring en allt större mängd observationer, så är Royers taktik snarare att visa att Darwin kommit fram till den objektiva sanningen om arternas ursprung och mångfald.¹⁰⁰

Man kan karaktärisera Royers stil som både militant och medryckande. Enligt henne är idealet att vara modig i ”striden om idéerna”, och hon appellerar ofta till läsarens karaktär.¹⁰¹ Man bör komma ihåg att Royers sociala ställning åtminstone i *Préface 1* och *Préface 2* är som varande *underdog*, och att detta kan bidra till varför hennes ton ofta är hård och anklagande. Tonen i *Préface 3* är mindre militant, även om Royer behåller sin polemiska udd, i denna text främst riktad mot Darwins *pangeneses*. Royers ideal är att styras av osvikligt logisk passion, ”sanningskärlek” och en odogmatisk hållning.¹⁰² Därför målar hon upp en bild av Darwin som stämmer in på hennes egna ideal: hon kallar honom en ”naturälskare” som gjort sin forskning med ”outtröttligt mod” – och själv kallar hon sig för en ”Förnuftets lärjunge”.¹⁰³ Royer är en vältalig och medryckande skribent, vars texter är bombastiska, lättfattliga och entusiasmerande. Även om förorden är långa, är de inte svårlästa. Medryckande, snarare än korrekta, förord verkar historiskt sett också ha förekommit ofta, enligt Genettes reflexioner kring det allografiska förordet.¹⁰⁴

---

⁹⁸Darwin, 1861, s. 6

⁹⁹[Qu'on ne croie pas, du reste, que la dispute soit éteinte; elle n'a fait que changer de nom et de terrain [...] Le nominalisme a seulement inscrit sur [sic!] son drapeau: Individualisme et progrès par la liberté. Le réalisme, au contraire, veut une autorité puissante, illimitée, serrant étroitement l'homme dans [...] un socialisme égalitaire], Royer, 1862, s. xviii

¹⁰⁰ibid, s. xxxiii

¹⁰¹[« La noble guerre des idées », Royer, 1866, s. x

¹⁰²[« amour du vrai », Royer, 1862, s. xiii och s. xiv

¹⁰³[« amateur de la nature »] samt [« infatigable courage », ibid, s. xxxiii; [« disciple de la Raison », ibid, s. xxiii

¹⁰⁴se Genette, 1987, s. 248

3.3 Royer – den allografiska förordsförfattaren

Eftersom tecken finns på att Darwin inte verkar ha lagt ned särskilt mycket möda på att skriva ett medryckande förord till sin bok (texten är inte särskilt lång eller entusiasmerande), kan man misstänka att Darwin inte ser just förordet som avgörande för *Origin of Species*. För Royer är situationen emellertid annorlunda. Att hon i *De l'origine des espèces* får möjlighet att skriva personliga, allografiska förord skänker henne den viktiga möjligheten att uttrycka sina egna teorier. Royers förord är också, som varande allografiska förord viktigare än Darwins förord eftersom de tjänar som viktig rekommendation och läsguide till en fransk läsare. Royer är här, för att använda Barthes schema, förordsförfattaren som skall medla mellan den brittiska huvudförfattaren och den franska läsarskaran. I och med att Royers huvudinkomst genom hela hennes vuxna liv skulle vara intäkter från utgivna texter, såg Royer antagligen dessutom vikten av att utgåvorna av *De l'origine des espèces* fick höga säljsiffror. Både i *Préface 1* och *Préface 3* hänvisar Royer dessutom till böcker av henne som ännu inte publicerats (hennes egna verk kommer ut 1869), då kanske i syftet att utnyttja utrymmet i Darwins bok för att göra reklam för sig själv.¹⁰⁵ Här ligger Brissets beskrivning av Royers text som ”parasiterande” nära till hands.¹⁰⁶

Då Genette menar att de två viktigaste komponenterna i ett allografiskt förord bör vara att informera och rekommendera, är det enkelt att konstatera att Royer, åtminstone med *Préface 1*, lyckas med dessa två uppgifter kvantitativt om än inte lika opartiskt som Darwin skulle vilja.¹⁰⁷ I de andra förorden syns däremot informationen och rekommendationen mindre. *Préface 2* är snarare en allmän presentation av hur tongångarna går i ”idéernas ädla krig” än en rekommendation av Darwins bok, och i *Préface 3* ägnas nästan halva förordet åt att kritisera Darwins pangenesteorin, som ingår i en annan bok av Darwin. Just denna diskussion om ett av huvudförfattarens andra verk är dock enligt Genette en icke ovanlig komponent i allografiska förord.¹⁰⁸ Således kan man nyansera bilden av att Royer i *Préface 3* skulle begå ett unikt brott gentemot Darwin.

Däremot verkar Royer ha utfört just det som Genette varnar för angående förordsmanifest. Royer använder sin förordsförfattarroll som en förevändning för att, utöver diskussionerna om

---

¹⁰⁵se Royer, 1862, s. lxii, samt Royer, 1869, s. xxvi

¹⁰⁶ Brisset, 2002, s. 188

¹⁰⁷ I ett brev till Joseph Hooker klagar Darwin över Royers fåfänga stil I framför allt notapparaten: ”Almost everywhere in the *Origin* when I express great doubts she appends a note explaining the difficulty or saying there is none whatever! It is really curious to know what conceited people there are in the world.” [Charles Darwin to J.D. Hooker, 11 Sept. 1862, Darwin Archive, DAR 115:162, Burkhardt et al., *Correspondence of Charles Darwin*, vol. 10]; Harvey, 1997, s. 68

¹⁰⁸Genette, 1987, s. 246

Darwin, få uttrycka sina egna åsikter. I denna möjligen klandervärda handling har Royer emellertid gott sällskap av andra i övrigt högt ansedda författare som exempelvis Proust, Valéry och Sartre.¹⁰⁹ Att förordsgenren kännetecknas av brist på konventioner, och att trogenhet gentemot huvudförfattaren därmed inte verkar vara en särskilt sträng norm, är viktigt att beakta då vi fortsätter att undersöka Royers ”parasiterande” avsikter.

Det är dessutom betydelsefullt att Royer väljer att återpublicera sina egna förord i andra och tredje utgåvan av *De l'origine des espèces*. Man kan undra varför Royer inte prioriterat att publicera andra texter av Darwin istället, utan sett sina förord som det viktigaste att berika *De l'origine des espèces* med. Royer argumenterar själv för varför hon tar med *Préface 1* (eg. *Préface 1.red*) i andra utgåvan, då hon säger att texten är ”ett vittne om de framåtskridanden som en ny idé kan åstadkomma”¹¹⁰, och att hon genom återpubliceringen visar att hon, oavsett hur mycket folk häcklar aspekter av hennes förord, står fast vid det hon tycker.¹¹¹ Den ”nya idén” som hon åsyftar kan intressant nog tolkas både som Darwins evolutionsteori eller Royers självständiga filosofi utifrån densamme.

Resultatet av att Royers förord förökar sig i andra och tredje utgåvan blir att Royers egen roll som författare av *De l'origine des espèces* förstoras. Läsaren möts av minst sextio sidor royersk text innan den darwinska texten tar vid. En annan fördel för Royer av den växande textmängden blir att hennes förord kan komplettera varandra. Således får Royer nämligen utrymme att uttrycka många olika ståndpunkter i *Préface 1*, *Préface 2* och *Préface 3*.

Det finns starka indikationer på att Royer vänder sig till olika läsare med sina olika förord. Det finns nämligen en åtstramande rörelse från den första texten till den sista, där *Préface 1* tycks vända sig till en bred publik, medan *Préface 3* är skriven på ett sätt som mer liknar ett vetenskapligt expertinlägg. *Préface 1* verkar vända sig till en bred europeisk publik. Texten är förvisso skriven på franska, men Royer tar i texten upp många teman som inte endast är franska angelägenheter. Att förordet är skriven på franska är förresten i sig inget hinder för den europeiska tillgängligheten, då det franska språket under artonhundratalet i högre grad var internationellt.¹¹² I *Préface 2* verkar Royer i högre grad fokusera sin argumentation till att vara relevant för det franska samtalet. Hon går förvisso snabbt igenom hur darwinismen fått genomslag förutom i Frankrike även i Schweiz, Italien, Tyskland och England, men *Préface 2* tar dock i högre grad upp diskussionen i Frankrike.¹¹³ *Préface 3* präglas slutligen av ett stramt

---

¹⁰⁹Genette, 1987, s. 250

¹¹⁰[« un témoin des progrès qu'une idée nouvelle peut faire »], Royer, 1866, s. v

¹¹¹se ibid, s. vii

¹¹²Darwin, exempelvis, kunde läsa franska. Brisset, 2002, s. 181

¹¹³Royer, 1866, s. ii-iv

fokus på interna evolutionsbiologiska diskussioner. Royer verkar i mindre utsträckning vara sedd med oblida ögon bland vetenskapsmännen när hon skriver *Préface 3*, eftersom hon i denna text snarare än attackställning är i dialog med andra franska antropologer.

Det eugeniska budskapet i *Préface 1* förmildras under den andra redigeringen (*Préface 1.red*), och hon ändrar därtill i *Préface 1.red* i den tredje utgåvan. Ändringen i fråga är liten men talande. När Royer i *Préface 1.red* (andra utgåvan) introducerar Darwins verk, försäkrar hon läsaren att man i *De l'origine des espèces* finner intressant läsning ”om man tycker om den enkla, men så varierade, så harmoniösa skönheten i naturen och den beundransvärda framsyntheten i dessa lagar.”¹¹⁴ I den nya texten (*Préface 1.red* i tredje utgåvan) har Royer nyanserat den positiva tonen:

om man är nyfiken på att penetrera den mystiska lagen om naturens skönhet **och om dess monstruösa avvikelser**, om dess fantastiska harmonier **och dess än märkligare motsägelser**, som ibland verkar antyda en beundransvärd framsynthet **och andra gånger en blind fatalitet**.¹¹⁵ (min fetstil)

Royer anpassar således tydligen även sina äldre texter utefter sina tänkta läsare, vilka verkar ses mer och mer som belästa och upplysta lekmän eller rentav vetenskapsmän.

3.4 Innehållslig analys: De viktigaste intentionerna i Royers förord

En bra indikator på vad som för Royer var viktigast att uttrycka med förordscorpuset är att se vilka ämnen hon lägger mest textutrymme och kraft på att diskutera. *Préface 1* är i detta avseende mest innehållsrik, eftersom den har störst omfång och får mest spridning, i och med att den återpubliceras i alla tre utgåvor av *De l'origine des espèces*.

3.4.1 Religionskritiken

Ett av de ämnen som fått mest utrymme i *Préface 1* och *Préface 2* är kritiken av religionen. Enligt Harvey var *Préface 1* ämnat som en klackspark gentemot kyrkoväsendet i Schweiz, som Royer hade kommit i konflikt med under sina föreläsningar i naturfilosofi hon sedan 1859 hållit i Lausanne.¹¹⁶ Att Royer hade en personlig vendetta gentemot kyrkan kan också spåras till hennes minnen av en katolsk uppfostran och det antireligiösa uppvaknandet i det tidiga vuxenlivet.

---

¹¹⁴[« si on aime les beautés simples, mais si variées, si harmonieuses de la nature et l'admirable prévoyance de ces lois. »], Royer, 1866, s. xxvi

¹¹⁵[« si l'on est curieux de pénétrer la loi mystérieuse des beautés de la nature et de des monstrueuses aberrations, de ces merveilleuses harmonies et de ces contradictions plus étranges encore, qui tantôt semble indiquer une admirable prévoyance et d'autres fois une aveugle fatalité. »], ibid, s. xlix

¹¹⁶Harvey, 1997, s. 63

Att Royers förord är religionskritiska visar sig redan i den utmanande användningen av ett av religionens grundbegrepp i den inledande meningen av *Préface I*:

Ja, jag tror på uppenbarelsen, men på en mänsklighetens permanenta uppenbarelse om sig själv och genom sig själv, på en rationell uppenbarelse som endast är resultatet av framsteg inom samtids vetenskap och självmedvetande, en alltid inkomplett och relativ uppenbarelse som uppnås genom förvärv av nya sanningar, och vad än mer är, genom elimineringen av gamla felaktigheter.¹¹⁷

Ordet *uppenbarelsen* används vanligtvis i religiös diskurs för att beskriva den metafysiska kunskap som människan kan erhålla av gud. För Royer stämmer betydelsen *uppenbarelse* också in på det man kan kalla positiv(istisk) kunskap. Den positivistiska *uppenbarelsen* sker när människor med hjälp av empirisk metodologi upptäcker världens objektiva beskaffenhet. Royer gör alltså i första meningen av *Préface I* en retorisk poäng av att ändra betydelsen av *uppenbarelse*. Ordvalet har i denna viktiga inledande mening en handlande karaktär snarare än en betecknande, och i handlingen syns Royers vilja att förändra det sätt som den högsta kunskapen kan anses nås. Troligtvis går Royers nya konceptuella användning av ordet *uppenbarelsen* någorlunda i linje med den sekularisering av vetenskapen som pågått i Europa alltsedan upplysningstiden och som varit särskilt stark i Frankrike; Royer är således förmodligen inte den första som använt ordet *uppenbarelsen* på detta nya sätt.

Royer kommer därefter i *Préface I* in på ämnet Jesus, och hon gör tydligt också här att kunskapen, i detta fall om guds son, bör sekulariseras. Royer betvivlar Jesus genialitet, och vill hellre se honom som en förmedlare dels av ”orientaliska drömmier” och av ”moraliska föreskrifter som andra sedan länge hade lärt ut”.¹¹⁸ Med Jesus faller västvärlden in i den kristna mysticismens och dogmatismens fördärv: ”det var olyckor på olyckor och mörker på mörker och det var konsekvensen av Jesus verk.”¹¹⁹ Royers handling att kategorisera Jesus som en vanlig filosof snarare än som en gudomlig figur verkar ligga rätt i tiden bland de franska intellektuella under 1860-talet, eftersom Ernest Renans kända verk *La Vie de Jésus* (1863), där Renan vill beskriva Jesus som en helt vanlig historisk person, kommer ut endast ett år efter Royers diskussion om Jesus i *Préface I*. I Royers text finns emellertid ingen information som skulle stödja ett antagande om att Royer och Renan diskuterat detta ämne. Royer befinner sig då hon skriver *Préface I* i exil och, framförallt på grund av sitt kön, utan-

---

¹¹⁷[« Oui, je crois à la révélation, mais à une révélation permanente de l'homme à lui-même et par lui-même, à une révélation rationnelle qui n'est que la résultante des progrès de la science et de la conscience contemporaines, à une révélation toujours partielle et relative qui s'effectue par l'acquisition de vérités nouvelles, et plus encore par l'élimination d'anciennes erreurs. »], Royer, 1862, s. v

¹¹⁸[« rêveries orientales »] och [« préceptes moreaux que d'autres avaient enseigné dès longtemps [...] »], *ibid.*, s. viii

¹¹⁹[« c'était malheurs sur malheurs et ténèbres sur ténèbres, et c'était la conséquence de l'œuvre de Jésus. »], *ibid.*, s. x

för den franska intellektuella elitens samtalskretsar. Det är inte omöjligt att Renan kan ha varit påverkad av Royers diskussion i *Préface 1*, särskilt eftersom han tidigt intresserade sig för Darwins teori, och också troligtvis därigenom kom i kontakt med Royers översättning. En påverkan mellan dessa två författare under det tidiga 1860-talet förblir emellertid obevisad.¹²⁰

Det är intressant att Royer i så stor utsträckning ägnar sig åt historieskrivande i *Préface 1*. Trenden återkommer i lägre grad i de andra förorden. Enligt Genette hör det inte till ovanligheterna att en förordsförfattare vill kontextualisera det verk hen beskriver.¹²¹ Att gå ända tillbaka till antiken är förvisso att ta i från tårna för att göra en kontextuell poäng. Anledningen till att Royers förord (i synnerhet *Préface 1*) är långa är troligtvis att Royer bemödar sig om att sätta in Darwins verk i ett stort och lättförståeligt perspektiv. Här kanske svaret står att finna i Royers syn på läsaren, då Royer i *Préface 1* vänder sig främst till lekmannen. Under 1860-talet var positivismens sekulariserade historiesyn inte allenahärskande i Frankrike – spiritualismen var faktiskt den officiellt mer populära doktrinen, med vetenskapsgiganter som Pasteur och Cousin som frontfigurer.¹²² Det kan vara en anledning till att Royer lägger stor kraft på att omskriva historien åt en potentiellt påverkbar läsare. En annan viktig intention med Royers utförliga historiekapitel är naturligtvis att skriva in Darwin i historien och ge evolutionsteorin lika stor revolutionsfaktor som exempelvis Galileis heliocentrism.¹²³ Således blir den motsättning som finns mellan Darwins teori och kyrkan av en universell, nästintill lagbunden karaktär.

Royers vill med förorden positionera och utmåla sig som en ädel och modig antagonist till kristendomen. Under 1850- och 60-talet upplevde den franska kyrkan en tillfällig comeback i den övergripande sekulariseringen av Frankrike. För Royer lär ”idéernas ädla krig” mellan kristendomen och vetenskapen inte vara överspelad i Frankrike, och därför är hon när hon skriver mån om att sekularisera läsarens världsbild. För att styrka bilden av att ett krig utspelas mellan kyrkan och de sekulära lägger Royer också möda på att utmåla kyrkan som en våldsamt kraft. Hon hämtar därför i *Préface 1* exempel ur historien på när kyrkan tagit till våld för att stävja nya vetenskapliga teorier, exempelvis Giordano Brunos avrättning.¹²⁴ Royer insinuerar att grundinställningen bland kyrkliga män egentligen inte har ändrats sedan medelti-

---

¹²⁰ Däremot är det troligt att Renan och Royer väl kände till varandra någon gång under deras liv. Harveys (1997) boktitel, ”*Almost a Man of Genius*”, är nämligen en parafraas av ett omdöme Renan skall ha gett om Royer. Harvey har själv ej kunnat lokalisera citatet i någon primärkälla. Harvey, 1997, s. 1

¹²¹ Genette, 1987, s. 244

¹²² Se Clark, 1984, s. 16-17; Silverbark, 2010, s. 55; och ”Cousin, Victor”, *Filosoflexikonet* (Lübcke, Poul (red.), svensk upplaga, översättning Jan Hartman, Stockholm: Bokförlaget Forum, 1988), s. 95-96.

¹²³ Royer, 1862, s. xx

¹²⁴ *ibid*, s. xi

den, och att många av nutidens kyrkliga män helst skulle vilja ta till våld för att lösa svåra diskussioner – förmodligen rentav emot henne själv.¹²⁵

Royers vill därutöver positionera även Darwin som medsvuren motståndare till kyrkan. Darwin gick själv aldrig officiellt ut med sin skeptiska agnosticism, och hans förord nämner inte religionen över huvud taget.¹²⁶ Royer använder sig därför inte av citat eller parafraaser av Darwin, då hon fastslår att hon och Darwin står på samma sida i kampen mot religionen. Tvärtom skriver hon snarare över huvudet på Darwin, när hon menar att oavsett vad han säger så är evolutionsteorin antireligiös: ”Det är alltså förgäves som M. Darwin [...] protesterar med att säga att hans system på intet sätt är tvärt emot den gudomliga idén [...] Darwins teori [...] är ändå i grunden och ovedersägligt kättersk.”¹²⁷

Inte nog med att Royer i kristendomen ser en historisk fiende, utan hon verkar också karaktärisera motsättningen mellan kristendomen och vetenskapen som principiell. Därmed får vetenskapens nya rön direkta konsekvenser av negativt slag för världens religiositet. Därför skall vi nu undersöka Royers intentioner att förespråka hur den nya, sekulära, vetenskapen skall bedrivas.

3.4.2 Vetenskapsideal – sjuttonhundratalet, positivism och materialistisk monism

Royer betonar uttryckligen i *Préface 2* sin självständighet från 1800-talstänkare såsom de sociala utopisterna Fourier, Saint-Simon och Proudhon, såväl som från positivisten Comte.¹²⁸ När Royer explicit talar om sitt vetenskapsideal är snarare sjuttonhundratalet, ”uppenbarelseseklet par excellence”¹²⁹ och ”det enda sanna stora seklet”¹³⁰, hennes officiella föredöme. Royer uppmanar bland annat i *Préface 2* sina läsare att agera mer som sjuttonhundrataltänkarna: ”Låt oss göra detsamma och låt oss vara lite mindre rädda för varandra: vad som än kommer ut av det, så kommer vi åtminstone vara mer aktningsvärda.”¹³¹ De egenskaper hos sjuttonhundrataltänkarna Royer beundrar är modet att ta ett argument till sin yttersta spets,

---

¹²⁵Royer, 1862, s. xxii, men se också s. xviii

¹²⁶Howard, 2001, s. 12

¹²⁷[« C'est donc en vain que M. Darwin [...] proteste que son système n'est en aucune façon contraire à l'idée divine » [...] « la théorie de M. Darwin [...] est néanmoins foncièrement et irrémédiablement hérétique. »], Royer, 1862, s. xxi

¹²⁸Royer, 1866, s. x

¹²⁹[« le siècle révélateur par excellence »], Royer, 1862, s. xi

¹³⁰[« le seul vrai grand siècle »], Royer, 1866, s. vii

¹³¹[« Faisons de même et ayons un peu moins peur les uns des autres: quoi qu'il arrive, nous en serons du moins plus estimables. »], *ibid*, s. vii

och att de inte fruktade att gå i polemik mot kyrkan. I hennes egen samtid anmärker Royer missnöjt att alla är ”små påvar” vars sentimentala ödmjukhet endast är förklädd fåfänga.¹³²

Emellertid märks i texterna Royers intention att konvertera läsaren till de artonhundratalsvetenskapsfilosofiska ideal som hon ändå till stor del omfattar, nämligen positivismen och den materialistiska monismen. Intentionen att få läsaren att tänka i positivistiska banor syns bland annat i att Royer i *Préface I* som sagt skriver en historik över den västerländska vetenskapsutvecklingen, som går i linje med upplysningstänkarnas och den franska positivismens historiesyn om att civilisationen oundvikligen utvecklas.¹³³ Även tänkare som Comte och Taine lade vid denna tid i Frankrike mycket möda på att ”naturalisera” mäsklighets historia. Royer tar i sin historielektion i *Préface I* avstamp i antikens uppfinningsrikedom, och beskriver sedan hur kristendomen lade lock på antikens vetenskapliga landvinningar, för att därefter fastslå att vetenskapen åter tog fart efter renässansen, den nya tiden och den vetenskapliga revolutionen. Royer menar att mysticismen, som förklädd till kristendom länge hämmat mäskligheten, är en slags sjukdom, orsakad av intellektuell matthet.¹³⁴ Att låta religionen ha inflytande över vetenskapen och utbildningen verkar enligt Royer liktydigt med att stanna på det metafysiska stadiet av historieutvecklingen. När Royer talar om mysticism, stödjer hon sig antagligen på Comtes kunskapsteori, som hierarkiskt delar upp kunskapen i teologisk, metafysisk och positiv kunskap. Den positivistiska historiesynen är inriktad på att skriva en universell och lagbunden historia, och Royer drar mycket riktigt många slutsatser om hur hela mäskligheten drivs framåt:

denna enorma organism, som är formad av distinkta tänkande enheter, och som man kallar mäskligheten, och som, kommandes från intet där den har sin källa, går och stiger konstant mot det oändliga, dess mål och slut.¹³⁵

Ett annat vetenskapsideal som målas upp av Royers texter är, som sagt, det monistiska. Att sympatisera både med positivismen och med den materialistiska monismen var möjligt, om än inte nödvändigt, för en artonhundrataltänkare. Historikern Blanckaert kallar, inte utan goda skäl, Royer för först och främst en monistisk filosof, och jag håller med om att Royer i dessa texter än viktigare bör ses snarare som en monistisk än som en positivistisk filosof, inte minst därför att hon inte delar positivisternas skepsis inför evolutionsteorin.¹³⁶

Det som gemensamt karaktäriserar dessa stora manifestationer av den mäskliga tanken [...] är att i en magnifik helhet förena en doktrin om tingens natur, deras ursprung och syfte, en livs- och lev-

---

¹³² [« nous sommes tous plus ou moins des petits papes »], Royer, 1866, s. viii

¹³³ med omfattande åsyftas tio sidor.

¹³⁴ Royer, 1862, s. viii

¹³⁵ [« [...] cet immense organisme formé d'unités pensantes distinctes qu'on appelle l'humanité, et qui, venant du néant où il a sa source, marche et s'élève constamment vers l'infini, son but et sa fin. »], *ibid.*, s. vi

¹³⁶ Blanckaert, 1982, s. 23

nadsregel och sedvänja i samklang med det samtida medvetandets ideal och med platsens och tidens nödvändighet, och slutligen politiska principer för att reglera staternas rätt gentemot varandra, liksom moralen reglerar individernas: det vill säga att de måste innehålla en teologi, en kosmogoni och en sociologi, innehållandes moralen, den ekonomiska rätten och politiken.¹³⁷

I citatet ovan, från *Préface 1*, ser vi hur Royer vill sammanföra mänsklighetens olika vetenskapliga discipliner i ”en doktrin om tingens natur, deras ursprung och syfte”.¹³⁸ Här förespråkar Royer en monistisk vetenskap – en disciplin som fungerar som förklaringsmall åt alla världsliga fenomen. Den högsta kunskapen handlar enligt Royer om sådant som är allmängiltigt och som kan appliceras på andra saker utanför sitt normala vetenskapsfält. I corpuset uttrycker Royer förhoppningen att evolutionsteorin skulle kunna vara en bra mall för att bygga upp denna universella doktrin. Således skulle man, enligt Royer, också kunna applicera Darwins teori på socialvetenskap och etik.

Monistiskt tankesätt står att finna även i Royers övriga förord. I *Préface 2*, exempelvis, adresserar Royer de ”konsekvenser som vi har deducerat av hans [Darwins] teori” som hon skrivit om i *Préface 1*.¹³⁹ Royer antyder att de läsare som reagerat med motvilja på hennes parallelldragningar mellan biologiskt och samhällsligt liv själva ”saknar logik”.¹⁴⁰ Därefter skisserar Royer upp två sorters vetenskapliga mentaliteter: De ”närsynta” och de ”långsynta”.¹⁴¹ De närsynta har god syn, men ser endast en punkt (de blir alltså alltför specialiserade). De långsynta, enligt Royers analogi, saknar skärpan att se detaljer, men de är bättre på att se samband mellan saker. Då båda mentaliteter behövs för att vetenskapen skall framåtskrida, erkänner sig Royer tillhöra den långsynta mentaliteten ”som tror att allt är sammanbundet och att det inte är tal om någon ren vetenskap, som ej har logiska konsekvenser vad beträffar faktiska och praktiska världsliga angelägenheter.”¹⁴² Här visar Royer tydligt att hennes filosofiska metod går ut på att knyta logiska samband mellan vetenskapliga rön och vardagligt liv. I *Préface 3* beklagar Royer dessutom hur de samtida vetenskapsmännen är alltför specialiserade (alltså närsynta):

---

¹³⁷[« Le caractère commun de ces grandes manifestations de la pensée humaine ... c'est de réunir dans un magnifique ensemble une doctrine pour la pensée sur la nature des choses, leur origine et leur fin, une règle de conduite pour la vie et pour les mœurs en rapport avec l'idéal de la conscience contemporaine et avec les nécessités du lieu et du temps, et enfin des principes de politique pour régler les droits des nations entre elles, comme la morale règle ceux de individus: c'est-à-dire qu'elles doivent comprendre une théologie, une cosmogonie et une sociologie, comprenant la morale, le droit économique et la politique. »], Royer, 1862, xii

¹³⁸ *reunir*, kan också, förutom *sammanföra*, översättas till *återföre*na – som om Royer även syftade på att vetenskapen förut, och med fördel, varit mer syntetisk. Se not 136 för fulltext.

¹³⁹[« conséquences que nous avons déduites de sa théorie »], Royer, 1866, s. xi

¹⁴⁰[« Nous reconnaissons aux gens même la liberté de manquer de logique. »], *ibid*, s. v

¹⁴¹Egentligen är Royers term *presbyote*, vilket betyder ålderssynt. Min tolkning är däremot att Royer syftar på ett tillstånd som är snarlikt det tillstånd att vara långsynt. Därför har jag valt att översätta *presbyote* till långsynt istället för till ålderssynt. *ibid*, s. v

¹⁴²[« qui croient que tout touche à tout et qu'il n'est pas une question de science pure, que n'ait ses conséquences logiques dans les faits et la pratique des choses du monde. »], *ibid*, s. v

Var och en av våra lärda naturalister är så specialiserad [...] att framåtskridandet som åstadkommit av de andra vetenskapsföreningarna endast sällan ger den förnyande och fruktbara andliga omskakning som varje ny idé kan inpränta på de föreställningar som man förut hade.¹⁴³

Även Darwin är alltför specialiserad för sitt bästa, enligt Royer, då hon förebrår honom för att inte tillräckligt ha tagit del av nya rön inom kemin och termodynamiken.¹⁴⁴

3.4.3 Den darwinistiska, lamarckistiska (och spencerianska?) Royer

Royers viktigaste intention med corpuset är ändå att, på eget vis, introducera darwinismen för läsaren. Hur porträtterar Royer då huvudförfattaren till *De l'origine des espèces?* I *Préface 1* skriver Royer vackra rader om vilken beundransvärd man Darwin är: ”M. Charles Darwin är en enkel, rak och sann man.”¹⁴⁵ Darwins arbete beröms av Royer för att vara tålmodigt utfört, och det han kommer fram till beskrivs förskönande som, inte ett subjektivt system utan, ”bättre ändå, en uppfattad och anad naturlag”.¹⁴⁶

Att konstatera att Royer i Darwins teori ändå till största del ser en variant av Lamarcks teori ligger emellertid nära till hands. Royer är, sedan minst 1856, till synes en övertygad lamarckist, och hon har god kunskap om Lamarcks evolutionsteori. I Lausanne föreläste hon om Lamarck, och mellan 1866 och 1869 skrev hon ytterligare en analys av Lamarcks teori. I *Préface 1* kan man läsa detta citat, som avslöjar Royers syn på Darwins originalitet:

Lamarcks tidigare teori, såsom han lagt fram den i slutet på förra århundradet [...] var redan i alla avseenden att föredra framför teorin om oberoende skapelser. Med Darwins vidareutveckling **kan** den hädanefter **anses** vara etablerad och oattackerbar¹⁴⁷ (min fetstil)

Detta citat exemplifierar för övrigt det som Skinner menar när han säger att ett påstående är en handling. Till synes konstaterar Royer att Darwins teori är en vidareutveckling av Lamarcks teori, som kan anses vara etablerad och oattackerbar. Att den **kan anses** vara etablerad visar på Royers medvetenhet om att den inte **nödväntigt behöver ses** som etablerad av alla, och att det här gäller att indikera för läsaren åt vilket håll läsaren bör dra antagandet. Det rör sig alltså här om ett påstående som samtidigt är ett försök till att styra läsaren i rätt riktning.

Man kan nyansera bilden av Royer såsom ultra-lamarckist när man beaktar ett avsnitt ur *Préface 3*, där Royer berömmar Darwins teori för att inte tillskriva naturen en absolut riktning i och med att arter kan framåtskrida såväl som degenereras:

---

¹⁴³[« Chacun de nos savants naturalistes est si spécialisé [...] que les progrès accomplis par les autres branches de la science ne viennent que rarement donner à son esprit la secousse rénovatrice et féconde que toute idée nouvelle imprime à nos idées antérieurement conçues. »], Royer, 1869, s. xxv

¹⁴⁴ibid, s. xxv-xxvi

¹⁴⁵[« M. Charles Darwin est un homme simple, droit et vrai. »], Royer, 1862, s. xxxiii

¹⁴⁶[« disons mieux, une loi de la nature aperçue et soupçonnée »] ibid, s. xxxiii

¹⁴⁷[« La vieille théorie de Lamarck, telle qu'il l'a exposée à la fin du siècle dernier [...] était donc déjà à tous égards préférable à la théorie des créations indépendantes. Avec les développements que lui a donnés M. Darwin, elle peut désormais être considérée comme établie et inattaquable [...] »], ibid, s. xlv

M. de Quatrefages anklagar, om än utan stort allvar, Darwins teori för att den ofta kan ge två kontradiktoriska lösningar, båda lika plausibla, på ett och samma problem [...] Det är, tvärtom, en av de stora fördelarna med principen om naturlig selektion att den inte har något fast, absolut, att den anpassar sig till alla tidliga och rumsliga kontingenser, att den förklarar varelsers framåtskridande transformationer såväl som deras retrograda transformationer.¹⁴⁸

Den enkla gränsdragningen, som Royer gör mellan en arts framåtskridande och dess ”retrograda transformationer” (det vill säga degenerering) stämmer förvisso bättre in på den Lamarckistiska utvecklingsteorin än på Darwins teori. Royer uttrycker för övrigt i *Préface 1* oro inför degenerering bland människor, då hon skriver att medan all omsorg går åt till att ta hand om de svaga i samhället, bidrar krig, sjöfart och farligt arbete till att decimera de allra robustaste människorna. Royer anser även att upprätthållandet av en aristokratisk klassindelning bringar degenerering, och att den sexuella kontakten mellan unga prostituerade kvinnor och äldre, sjukliga män medför att gamla och dåliga anlag multipliceras bland folket.¹⁴⁹ Royer tror, i motsats till Malthus och i likhet med Spencer, att fri konkurrens bör råda på alla plan i samhället, för att de allra dugligaste skall få chans att överleva, skaffa barn och på så sätt föra mänskligheten framåt.¹⁵⁰ I degenereringsdiskussionen i *Préface 1* går Royer tematiskt ifrån innehållet i *Origin of Species*, eftersom Darwin i detta verk inte påstår att människan skulle vara en djurart. Royer var emellertid inte den enda som kort efter läsningen av Darwin ”deducerade” fram tesen om att människan bara är ännu en människoart enligt evolutionsteorin, och därmed lyder under samma *struggle for existence* som alla andra djur.¹⁵¹

Eftersom Royers förord åsiktsmässigt står nära den berömde socialdarwinisten Spencers evolutionsteori är det frestande att se en påverkan ifrån honom i hennes texter. De förespråkar båda att dra normativa och värderande slutledningar utifrån naturvetenskapliga upptäckter. De föredrar båda en stat som låter den fria konkurrensen råda emellan människor.¹⁵² Spencers betydelsefulla *System of Synthetic Philosophy* kom ut två år innan Royers första förord, och vi vet att hennes kunskaper i engelska är såpass bra att hon med lätthet hade kunnat ta till sig Spencers verk. Men har Royer verkligen påverkats av Spencer när hon skriver förorden? Van-

---

¹⁴⁸[« M. de Quatrefages fait la théorie de Ch. Darwin le reproche, peu sérieux, de pouvoir donner souvent de même problème deux solutions contradictoires, aussi plausibles l'une que l'autre [...] C'est, au contraire, un des grands avantages du principe de sélection naturelle de n'avoir rien de fixe, absolu, de se prêter à toutes les contingences de temps et de lieux, de s'appliquer aux transformations progressives des êtres, comme à leurs transformations rétrogressives. »], Royer, 1869, s. viii

¹⁴⁹Royer, 1862, s. lvii

¹⁵⁰ibid, s. lviii-lix

¹⁵¹ Ett välkänt exempel på att teorin omedelbart tockades som applicerbar på mänskligheten är debatten i Oxford (som även Royer refererar till i *Préface 1*) mellan Thomas Henry Huxley och antidarwinisten Wilberforce, som utspelade sig redan 1860. Silverbark, 2010, s. 31-36.

¹⁵²Royer skriver för övrigt år 1891 angående Spencer att han ”var den första att finna nyckeln till en sann historiefilosofi” [« réellement trouvé la premier la clef d'une vraie philosophie de l'histoire » (Royer, « Positivisme », *Nouv. Dictionnaire d'Économie Politique*, Paris, 1891, s. 539-540)], Blanckaert, 1982, s. 24

ligtvis är Royer snabb med att benämna de tänkare som hon kommenterar, även om hon inte kan förväntas nämna alla sina influenser. Spencer finns emellertid inte nämnd i något av förorden. Jag vill därmed öppna för möjligheten att Royer inte hade läst Spencer då hon skrev förorden, även om hon naturligtvis möjligtvis gjorde det. Det är också möjligt att Royer lånat idéer från Spencer utan att för den skull medge det. Många av de som nämns i texterna verkar i de länderna hon vistats – först i Schweiz, och sedan i Frankrike – och kanske såg Royer inga fördelar med att i texten referera på ett sådant sätt att hon skulle kopplas samman med ännu en brittisk teoretiker. Samtidigt är det en möjlighet att Royer kommit fram till sina slutsatser oberoende av Spencer. Vi vet med säkerhet att Royer hade tillräcklig kunskap om både lamarckistisk ärftlighetsteori, malthusiansk sociologi, liberalism och materialistisk monism för att dra slutsatser om en individernas kamp, liknades det som Spencer senare skulle benämna *survival of the fittest*.

Royer kommenterar i förorden inte endast Lamarck och Darwin, utan är också mån om att föra fram sin egen originalitet som evolutionsteoretiker. Att Royer i hög grad ser *De l'origine des espèces* som sitt eget verk märks bland annat i *Préface 2*. Hon skriver där att hon inte ser fördelarna med de ändringar som Darwin förespråkade inför den andra utgåvan (Royer var kritisk mot att skapa en neologism, då ordet *selektion* [*sélection*] vid denna tid endast existerade i det franska vokabuläret som en fackterm inom zooteknik¹⁵³), men att hon är besluten att bevara andemeningen i ”sin” bok:

Vad gäller termen *selektion* [_ _ _] så har vi, om än motvilligt, bestämt oss för att använda det [_ _ _] Men vi samtycker frivilligt till att byta ut något i fråga om orden, förutsatt att man tillåter oss att inte byta ut något i fråga om idéerna.¹⁵⁴

Samtidigt vill Royer ändå betona att hon ligger i linje med Darwins åsikter. Royer antyder således i *Préface 2* att alla konsekvenser som hon skrivit i *Préface 1* i själva verket är i linje med Darwins egna tankar, men att han helt enkelt inte vågat formulera dem själv på papper.¹⁵⁵ Det finns emellertid en stor skillnad mellan *Préface 1*, *Préface 2*, och *Préface 3* hur Royer ställer sig till Darwin, där Royers självständighet märks allt tydligare. Det är troligt att Royer i högre och högre grad vågar utmåla sig själv som självständig tänkare allteftersom i corpuset, eftersom hon parallellt med dessa utgåvor blir en allt mer erkänd vetenskapskvinna. I *Préface 3* verkar det som att Royer i hög grad vill göra sig mer självständig från Darwin, genom den långa och hårda kritiken av dennes ärftlighetsteori, *pangenesis*.

¹⁵³Royer, 1866, s. xii ; se även Miles, 1989, s. 65

¹⁵⁴[« Quant au terme de *sélection* [_ _ _] nous nous sommes décidés, bien qu'à regret, à l'employer [_ _ _] Mais nous consentons à céder volontiers quelque chose sur les mots, pourvu qu'on nous permette de ne rien céder sur [sic!] les idées. »], Royer, 1866, s. xii-xiii

¹⁵⁵ibid, s. xi

I *Préface 3* lägger Royer möda på att framställa ärftlighetsproblematikens komplexitet (vilket var ett svårlöst problem för alla evolutionsbiologer ända fram till den mendelska ärftlighetsteorin blev generellt accepterad under nittonhundratalet). Royers kritik av Darwins teori var inte den enda som framförts mot Darwin. Den senares indignerade reaktion gentemot *Préface 3* reflekterar alltså inte att hon vid den tiden skulle vara den enda som kritiserade *pangeneses*. Ungefär halva textmängden av *Préface 3* ägnas åt att kritisera Darwins ärftlighetsteori, som Royer anser vara för hypotetisk och omodern.¹⁵⁶ Royer menar att Darwin, liksom den franske vitalisten Pasteur, tror att det finns obevisbara, andliga entiteter: ”M. Darwins *pangeneses* är, likt M. Pasteurs panspermi, en hypotes som saknar förankring, det vill säga, ett reellt, konstaterat, bevisat faktum.”¹⁵⁷

I slutet av *Préface 3* nämner Royer mycket hastigt att hon vill utveckla en alternativ ärftlighetsteori, som hon kallar *dynamogenes*, och som förklarar ärftligheten med en till synes monistisk och materialistisk teori om att materien själv i sig innehar alla komponenter som möjliggör ärftlighet, ”genom överföring med hjälp av kraft och rörelse”.¹⁵⁸ Här är självständigheten ifrån den huvudförfattare hon presenterar slående, i och med att Royer i förordet Darwins bok till och med annonserar för läsaren om hur hon, i en egen bok, kommer att författa en bättre ärftlighetsteori än vad han har gjort.

3.4.4 Socialdarwinism och eugenik

Det är alltså särskilt med avseende på dess humanitära konsekvenser, dess moraliska konsekvenser som M. Darwins teori är fruktbar.¹⁵⁹

I introduktionen kunde vi läsa att Royer blivit kallad Frankrikes första socialdarwinist, och det är dessa förordstexter som ligger till grund för detta påstående. Följaktligen verkar den sociala aspekten av Royers förord vara det tema som mest intresserat såväl Royers läsare som forskning kring dessa förord. Då endast slutet av *Préface 1*, samt enstaka kommentarer i övriga förord, behandlar detta ämne, är det dock möjligt att detta ämne inte var högst prioriterat av Royer själv. Däremot kan man av ovanstående citat dra slutsatsen att Royer åtminstone hade en intention att initiera en socialdarwinistisk debatt i Frankrike.

Alla Royers förord uppvisar någon socialdarwinistisk slutledning, som härleds ur Darwins teori, och i slutet av *Préface 1* förekommer socialdarwinismen allra mest frekvent. Exempelvis drar Royer paralleller mellan å ena sidan monarkin, feodalismen, socialismen och kristen-

---

¹⁵⁶ Royer, 1869, s. xviii

¹⁵⁷ [« la Pangénese de M. Darwin est, comme la Panspermie de M. Pasteur, une hypothèse qui manque de base, c'est-à-dire d'un fait premier réel, constaté, prouvé. »], *ibid*, s. xx-xxi

¹⁵⁸ [« la Dynamogenèse »] och [« par une transmission de force et de mouvement »], *ibid*, s. xxvi

¹⁵⁹ [« C'est donc surtout dans ces conséquences humanitaires, dans ses conséquences morales que la théorie de M. Darwin est féconde. »], Royer, 1862, s. lxii

domen, å andra sidan sekulära ideal, liberalismen och evolutionsteorin.¹⁶⁰ Royer anser all form av socialism vara onaturlig, i och med att det kollektivistiska synsättet är avhängigt den osanna kristna visionen om arvssynden, eftersom vi måste, anser Royer, vara ett kollektiv för att kunna vara påverkade av en enda människas synd. Royer förespråkar istället konkurrens på alla sociala nivåer som en mer naturlig livsstil.¹⁶¹ Att hon ändå talar om människoartens framåtskridande eller degenerering kan förklaras av att Royer menar att arter inte är reella, utan snarare konventionella, entiteter. *Människoarten* tycks således behöva tolkas som *gruppen av de mänskliga individerna*.

Royer tolkar Darwins begrepp *naturlig selektion* som varande Malthus lag, applicerad på hela det organiska riket.¹⁶² Darwin använder förvisso också Malthus populationsteori som en premis för evolutionsteorin, utan att Darwin för den skull kallas socialdarwinist. Royer och Darwin använder sig dock av Malthus teori på olika sätt, vilket av Conry belyses; när Darwin ser selektionen som en passiv princip, verkar Royer istället tolka selektionen som en aktiv agens.¹⁶³

Det finns även en eugenisk aspekt av Royers socialfilosofi som uttrycks i *Préface 1*, men som tas bort i *Préface 1.red*. Citatet som stryks är det följande:

Hur många finns det inte av dessa varelser som är inkapabla till att leva på egen hand, och som tynger, med hela sin vikt, på dugliga armar, och som i samhället, där de tyna bort, på sin egna och på andras bekostnad, ensamma tar upp mer utrymme i solen än tre friska individer! För dessa hade ej endast levt fyllda av kraft för att uppfylla sina egna behov, utan hade därtill producerat större summa lycka till ett överskott, utöver än vad de hade konsumerat. Har man aldrig på allvar funderat över detta?¹⁶⁴

Här syftar Royer alltså på att det ”arbete” som den starke (den dugliga armen) gör för de svaga motsvarar det goda som tre friska människor skulle kunna göra för fler människor än en enda svag. För mycket resurser läggs på omhändertagandet av sjukliga och svaga. Detta citat skapade många fiender till både Royer och till Darwins teori i Frankrike. Varför är då stycket om de svaga individerna borttaget i *Préface 1.red*? Enligt Harvey hade Royer ändrat åsikt angående elimineringen av de svaga, och detta möjligen på grund av att Royer nyligen blivit mor.¹⁶⁵ Om Royer uppriktigt ändrade sina åsikter är dock inte klart. I ett brev till en schwei-

---

¹⁶⁰ Se exempelvis Royer, 1866, s. xxv

¹⁶¹ Royer, 1862, s. xix

¹⁶² [élection naturelle] ; ibid, s. liv

¹⁶³ Conry, 1974, s. 261-263

¹⁶⁴ [« Combien n'existe-t-il pas de ces êtres incapables de vivre par eux-mêmes, qui pèsent de tout leur poids sur des bras valides, et qui dans la société où ils languissent, à charge à eux-mêmes et aux autres, prennent à eux seuls plus de place au soleil que trois individus bien constitués ! Car ceux-ci eussent non-seulement vécu pleins de force pour subvenir à leurs propres besoins, mais encore ils eussent produit une somme de jouissance en excès sur ce qu'ils eussent consommé. A-t-on jamais bien sérieusement songé à cela ? »] Royer, 1862, s. lvi

¹⁶⁵ Harvey, 1997, s. 85

zisk präst, Naville, som berömt hennes ändringar i *Préface 1*, svarade Royer nämligen indignerat att ”the two editions [...] differ only in form and not at all in content”.¹⁶⁶

Royer erkänner i *Préface 2* att hon i *Préface 1* uttryckt skepsis inför det goda i en alltför excessiv och ointelligent filantropi. Men hon betonar att hon endast velat belysa problematiken, och att hon vill protestera gentemot den ”elaka” tolkning som vissa har velat tillskriva henne.¹⁶⁷ Hon har, menar hon i *Préface 2*, ingen avsikt att lösa alla ”allvarliga svårigheter som dessa frågor väcker”.¹⁶⁸ Ändå kan man inte förneka att Royers påståenden har normativa intentioner. Royer vill i *Préface 2* vända på den hotbild, som hennes motståndare målat upp kring hennes resonemang, och istället porträttera de som uttryckt en oro inför hennes teori som orosmoment själva, då hon ser deras ”sentimentalism” som ett hot mot den fria tanken, eftersom människor inte vågar uttrycka åsikter fullt ut av rädsla för att bli anklagad för grymhet.

Préface 3 behandlar som sagt till största delen fackmässiga diskussioner om evolutionsteorin. I den sista meningen gör Royer ändå en parallelldragning mellan biologin och samhället, vilket avslöjar att hon inte blivit mindre socialdarwinistisk:

de framåtskridanden som doktrinen om transformering av levande former, på väg att kompletteras mer och mer, inte kan låta bli att medverka till, inte endast inom alla grenar av biologin och naturvetenskaperna, men också inom filosofin själv och inom de moralvetenskaper som faller under den.¹⁶⁹

En viktig premis för att kunna bygga upp en socialfilosofi på biologiska teorier är att man tror på att människans moraliska beteende är, och bör förstås, biologiskt. Man ger sig i kast med att stipulera ett *ought* utifrån ett *is*, som Hume skulle ha sagt. När Royer skriver *Préface 1* är denna vetenskapsoptimism långt ifrån universellt accepterad. Idag tycker vi inte heller generellt sett att det är rättfärdigat att härleda särskilt mycket om moraliskt gott handlande utifrån biologiska förutsättningar, även om sådana åsikter förekommer. Vad som är viktigt att anmärka är dock att det humeska vara-bör-problemet inte nödvändigtvis innebär en kritik mot att man kunde få göra antaganden om normativa slutsatser utifrån deskriptiva slutsatser. Humes skepticisism är inte menad att avskräcka folk helt och hållet från att röra sig mellan *vara* och *böra* i etiska diskussioner, utan endast att belysa varför denna rörelse inte är av stringent logisk art. Här kan man förvisso dra sig till minnes hur Royer anklagade de som inte följde

---

¹⁶⁶[Clémence Royer to Ernest Naville, Florence, 17 March 1867, Naville Correspondence, Bibliothèque Publique et universitaire, Geneva, MS fr 5425, no. 341-342], Harvey, 1997, s. 86

¹⁶⁷Royer, 1866, s. v

¹⁶⁸[« les graves difficultés que ces questions soulèvent »], *ibid.*, s. v

¹⁶⁹[« les progrès que la doctrine de transformation des formes vivantes, en voie de se compléter de plus en plus, ne peut manquer de faire accomplir, non-seulement à toutes les branches de la biologie et des sciences naturelles, mais aussi à la philosophie elle-même et aux sciences morales que en relèvent. »], Royer, 1869, s. xxvi

hennes tankegång för att ”sakna logik”, och se att Royer inte alls verkar värdesätta Humes logiska skepticism inför moralens uppbyggnad från deskriptiva omständigheter.

Det följer slutligen av M. Darwins bok att denna lag som verkade brutal, snål, dödlig, och som verkade behöva anklaga Gud och naturen för girighet, ondska eller maktlöshet, tvärtom är försynens lag *par excellence*, ekonomins och överflödets lag, den nödvändiga garantin för välståndet och för framåtskridandet för hela den organiska skapelsen.¹⁷⁰

Ovanstående citat uttrycker ett retoriskt verktyg som kallas *appeal to nature*, som kan ses som en variant på en bör-slutledning utifrån en vara-slutledning. Royer ser det naturliga tillståndet som inneboende gott, vilket är ett värderande snarare än ett faktiskt påstående. Hon ser naturlig selektion som en agens som styr all förändring i den biologiska såväl som i den moraliska och sociala världen. Argumentet är snarast ett cirkelargument, eftersom Royer verkar anta att anledningen till världen *är* på ett visst sätt är att den *borde* vara på detta sätt – vilket den också *borde* vara eftersom den redan *är* på detta sätt – och så vidare. Citatet ovan visar hur som helst Royers avsikt att skapa en etik som strävar efter att efterlikna det naturliga – och i positivistiska tankegångar blir det ”naturliga” lika med det som faller inom ramen för positiv kunskap.

Vi kommer härnäst att ha ett absolut kriterium för att värdera det som är gott och det som är ont, i moralisk synpunkt, eftersom den moraliska regeln för varje art är det som tenderar att medverka till dess konservering, dess multiplicering, dess framåtskridande, relativt mot rum och tid.¹⁷¹

I ovanstående citat spelar Royers monistiska tankegång kanske ännu större roll än den positivistiska, för att hon normativt skall kunna argumentera för varför naturvetenskapen bör ge oss råd om hur det samhällsliga livet skall konstrueras.

Då vi diskuterar Royers ideologiska intentioner i förordscorpuset är det slutligen viktigt att komma ihåg att de flesta vetenskapsmän, bland annat Darwin själv, ej heller är fria från politiska och ideologiska influenser. Darwin påverkades troligtvis av samtidens individpräglade liberalism då han utvecklade evolutionsteorin, även om han inte uttrycker detta i sitt eget förord eller i *Origin of Species*. Således skriver Bowler att ”some writers [...] thought that the similarity between Darwin’s ’struggle for existence’ and the competitive ethos of Victorian capitalism was too great to be coincidental”¹⁷², och Silverbark påstår något liknande när han

---

¹⁷⁰[« Il ressort enfin du livre de M. Darwin que cette loi que semblait brutale, parcimonieuse, fatale, et qui semblait devoir accuser Dieu et la nature d’avarice, de méchanceté ou d’impuissance, est au contraire la loi providentielle par excellence, la loi d’économie et d’abondance, la garantie nécessaire du bien-être et du progrès pour tout la création organique. »], Royer, 1862, s. lv. Ordet *gud, Dieu*, är här och på många andra liknande ställen bortredigerat i *Préface 1.red*.

¹⁷¹[« Nous aurons désormais un critère absolu pour juger ce qui est bon et ce qui est mauvais, au point de vue moral, car la règle morale pour toute espèce est celle qui tend à sa conservation, à sa multiplication, à son progrès, relativement aux lieux et aux temps. »], *ibid*, s. lxiii

¹⁷²Bowler, 1984, s. 18

säger att “[s]ambandet mellan Darwins teori och den rådande politiska praktiken fanns sålunda med redan från början.”¹⁷³

Även om det är intressant att historiskt undersöka vilka ideologier som verkade på vetenskapliga upptäckter, så är identifieringen av den bakomliggande ideologin för den sakens skull inte en diskreditering av vederbörande upptäckt. Att Darwin verkade i en politiskt liberal kontext gör inte hans evolutionsteori nödvändigtvis mindre korrekt. Royers ideologiska färgning präglar emellertid hennes darwinism på ett annat, och mer klandervärd, sätt än Darwins teori gör, eftersom hon integrerar sina värderingar förklädda till premisser och logiska slutledningar i fråga om hur samhället bör vara uppbyggt, medan Darwins metodologi däremot är, förvisso inspirerad av, men för den skull inte avhängig, hans politiska ideologi.

4 Sammanfattning

Royer motiverade, som hon själv sade, sin vilja att översätta Darwin med att hon i hans verk såg stöd till sina egna hypoteser. Det skulle visa sig att hennes hypoteser både var såpass kontroversiella att Darwin skulle avsluta samarbetet med Royer, och såpass gångbara att de säkrade hennes ställning som fransk vetenskapskvinna och darwinexpert i artonhundratalets Frankrike. Fransmännen skulle senare implementera en rasistiskt färgad antropologi i sin utrikespolitik, ledandes fram till nittonhundratalets världs- och kolonialkrig. Royers förord till *De l'origine des espèces* spelade en troligtvis icke försumbar roll i utvecklingen av denna ideologiska antropologi.

Syftet med denna uppsats var att analysera den intention som kan skönjas i Royers förordscorpus till översättningen av Darwins *Origin of Species*. Frågeställningen rörde de formella respektive innehållsliga intentionerna som förelåg i Royers förordscorpus. Då tidigare forskning hade fokuserat på att undersöka hela *De l'origine des espèces* – översättning, notapparat och förord – ville jag hellre koncentrera undersökningen till Royers olika förord och tolka dem som led i en övergripande intention, nämligen motivet att sin egen tolkning av evolutionsteorin i skydd under den mer berömde Darwins namn.

I den formella analysen konstaterades det att Royers stil och upplägg i hög grad skiljer sig från det förord som Darwin själv författade till *Origin of Species*. Då Darwins stil präglas av försiktighet är Royer tvärtom djärv, militant och entusiasmerande i sina utsagor. Vi såg också att Royer verkar ha sett sina förord som strategiskt viktiga, eftersom de återpubliceras i senare utgåvor, och vi diskuterade vilka orsaker som kan ha funnits till detta. Då vi anammade Bris-

---

¹⁷³Silverbark, 2010, s. 26

sets uttalande om Royers text som ”parasiterande” fann vi också att detta är en typisk karaktär hos många allografiska förord, vilket i viss mån förmildrade omständigheterna för Royers brott mot Darwins text.

I den innehållsliga analysen identifierades först och främst religionskritiken som ett viktigt tema i förorden. Royer vill utmåla kyrkan till en nästintill nödvändig motståndare till henne, till Darwin och till all vetenskap. Därefter såg vi hur Royers vetenskapsideal – sjuttonhundratalsstänkarnas djärvhet, positivismen och den materialistiska monismen – målades upp som fullt kompatibla med Darwins evolutionsteori. Då Royer beskriver Darwin och hans verk blir det tydligt att hon anser att Darwin främst bör läsas som en utvecklare av Lamarcks evolutionsteori. I *Préface 2* och framför allt i *Préface 3* framträder i förorden också intentionen att visa upp Royer själv som en evolutionsteoretiker att räkna med. Slutligen drar Royer, vilket även tidigare forskning visat, socialdarwinistiska slutledningar ur Darwins teori om arternas ursprung, och gör hans beskrivning av en naturlig princip till en normerande, allestädes existerande agens som mänskligheten bör bygga sin moral på. I detta är Royer tydligt en förespråkare av att göra naturvetenskap till vägvisare för all mänsklig aktivitet – en materialistisk-monistisk och socialdarwinistisk inställning, vars legitimitet står eller faller beroende på hur man ställer sig i den humeska vara-bör-diskussionen. Royers förordscorpus blir ett militant inlägg i den franska evolutionsteoridebatten, som existerade, om än marginellt, under början av 1860-talet i Frankrike, och vi kan konstatera att många av de åsikter hon uttryckte senare skulle få brett fäste bland det franska vetenskapssamfundet.

Då merparten av den tidigare forskningen tenderar att se *De l'origine des espèces* som en översättning av bristande kvalitet, ser jag, i analogi, Royers förord som i viss mån ”parasiterande” förordstexter, som uttrycker en intention som verkar stämma illa överens med huvudförfattarens ursprungliga intention med verket.

Även om mitt syfte varit att ge en heltäckande bild av det textcorpus jag analyserat, så är det nödvändigtvis vissa teman som jag fått korta ner eller exkludera helt och hållet. Det är möjligt att än djupare gå in i dessa texter och hitta saker av idéhistoriskt och filosofiskt värde. Exempelvis är Royer och Darwin troligtvis inte de enda aktörer som påverkat texterna, även om de är de enda som undersökts i detta arbete. Även andra personers bidrag, såsom den brittiske eller den franske förläggaren, är intressanta att undersöka i framtida forskning om dessa texter. Min läsning av förorden, som utgår från det skinneriska utsago-sökandet, Genettes diskussion kring förord och det humeska vara-bör-problemet, gör ej heller anspråk på att vara den enda möjliga läsningen av dessa texter.

Då de flesta verkar anse att Royer felintroducerade Darwin till Frankrike i och med sina förord, finns det andra som ej håller med. Vissa, särskilt Harvey och Miles, antyder att Royers kritiker är något misogyn i sin karaktär. Det är en intressant hypotes som dock är svår för mig att avgöra om. Huruvida kritiken bär misogyn färgning skulle möjligtvis kunna avgöras genom komparativ närläsning av Royers förord jämte exempelvis den tyska översättaren av *Origin of Species*, Heinrich Georg Bronns, förord, eller av förordet i den efter Royer kommande franska översättningen.

Litteraturförteckning

Primärkällor

Darwin, Charles R. *On the Origin of Species by means of natural selection, or the preservation of favoured races in the struggle for life*. London: Murray, tredje upplagan, 1861.

Royer, Clémence. Préface du traducteur. I *De l'origine des espèces ou des lois du progrès chez les êtres organisés*, Darwin, Charles R. (översättning Clémence Royer), s. v-lxiv. Paris : Guillaumin, 1862.

Royer, Clémence. Avant-Propos. I *De l'origine des espèces par sélection naturelle ou des lois de transformation des êtres organisés*, Darwin, Charles R. (översättning Clémence Royer), s. i-xiii. Paris : Guillaumin, 1866.

Royer, Clémence. Préface de la première édition. I *De l'origine des espèces par sélection naturelle ou des lois de transformation des êtres organisés*, Darwin, Charles R. (översättning Clémence Royer), s. xv-lix. Paris : Guillaumin, 1866.

Royer, Clémence. Préface de la troisième édition. I *De l'origine des espèces par sélection naturelle ou des lois de transformation des êtres organisés*, Darwin, Charles R. (översättning Clémence Royer), s. v-xxvi, Paris : Guillaumin, 1869.

Royer, Clémence. Préface de la première édition. I *De l'origine des espèces par sélection naturelle ou des lois de transformation des êtres organisés*, Darwin, Charles R. (översättning Clémence Royer), s. xxvii-lxxi. Paris : Guillaumin, 1869.

Sekundärkällor

Blanckaert, Claude. L'anthropologie au féminin: Clémence Royer (1830-1902). *Revue de Synthèse* no. 105 (jan-mar 1982): s. 23-39.

Bowler, Peter J. *Evolution: the history of an idea*. California: University of California Press, 1984.

Brisset, Annie. Clémence Royer, ou Darwin on colère. I *Portraits de traductrices*, Delisle, Jean (red.), s. 173-203. Kanada : Les Presses de l'Université d'Ottawa, 2002.

Clark, Linda. *Social Darwinism in France*. Alabama: The University of Alabama Press, 1984.

Conry, Yvette. *L'introduction du darwinisme en France au XIXe siècle*. Paris : Librairie Philosophique J. Vrin, 1974.

Fraisse, Geneviève. *Clémence Royer: Philosophe et femme des sciences*. Paris : Editions La Découverte, 1985.

Genette, Gérard. *Seuils*. Paris: Éditions du Seuil, 1987.

- Harvey, Joy. "Strangers to Each Other": Male and Female Relationships in the Life and Work of Clémence Royer. I *Uneasy careers and intimate lives*, Abir-Am, Pnina G.; Outram, Dorinda (red.), s. 147-171. New Brunswick: Rutgers University Press, andra tryckningen, 1989.
- Harvey, Joy. "*Almost a Man of Genius*": Clémence Royer, Feminism, and Nineteenth-Century Science. New Jersey: Rutgers University Press, 1997.
- Hawkins, Mike. *Social Darwinism in European and American thought, 1860-1954: Nature as model and nature as threat*. Cambridge: Cambridge University Press, andra tryckningen, 1998.
- Howard, Jonathan. *Darwin: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press, andra upplagan, 1982.
- Johansson, Kaj. *Den torgförda biologin: Studier i populärvetenskapens problem och tematik*. Göteborg: Institutionen för idéhistoria och vetenskapsteori, 2003.
- Jordheim, Helge. *Läsningens vetenskap: Utkast till en ny filologi*. Översättning Sten Andersson. Oslo: Anthropos, andra upplagan, 2003.
- Lübcke, Poul (red.). *Filosoflexikonet*. Svensk upplaga, översättning Jan Hartman. Stockholm : Bokförlaget Forum, 1988.
- Miles, Sara Joan. Clémence Royer et *De l'origine des espèces*: traductrice ou traîtresse? *Revue de Synthèse* no. 110 (jan 1989): s. 61-83.
- Schurz, Gerhard. *The Is-Ought Problem: An Investigation in Philosophical Logic*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1997.
- Silverbark, Thord. *Darwinismens historia: Idéer och diskussioner, 1859 till 2000-talet*. Lund: Sekel bokförlag, 2010.
- Stebbins, Robert E. France. I *The Comparative Reception of Darwinism*, Glick, Thomas F. (red.), s. 117-163. Austin: University of Texas Press, 1974.